Caselius. Lasten ensiopetuksesta

UNIV. BIBLIOTH.
* 1908 *
HELSINGFORS

LASTEN ENSIOPETUKSESTA ULKOMAILLA

TUTKIMUS KIRKOLLISEN LASTENOPETUKSEN ALALTA

KIRJOTTANUT
OTTO J. CASELIUS

LASTEN ENSIOPETUKSESTA ULKOMAILLA

TUTKIMUS KIRKOLLISEN LASTENOPETUKSEN ALALTA

KIRJOTTANUT
OTTO J. CASELIUS

Turku, Osakeyhtiö Polytypos, 1905

Keväällä v. 1903 päätti Turun Arkkihiippakunnan Tuomiokapituli antaa allekirjoittaneelle haettavana olleen papiston matkarahan silloin kuluvalta vuodelta. Opintosuunnitelmani käsitti alemman lastenopetuksen tutkimista Saksassa ja Pohjoismaissa huomioon ottamalla kirkollisen lastenopetuksen tarpeita omassa maassamme. Alkuperäistä tutkimusalaani katsoin sittemmin voivani ulottaa Sveitsiin saakka, koska tutkimusaiheeni läheisesti kosketteli Pestalozzin kasvatussuuntaan kuuluvia kouluilmiöitä.

Matkalle lähdin 20 päivänä Heinäkuuta 1903 ja palasin tämän vuoden alkupäivinä, joten matkalla tulin olleeksi moniaita päiviä yli säädetyn ajan, viisi kuukautta.

Eri maihin ja tehtyihin havaintoihin nähden jakaantuu matka seuraavasti:

Tanskassa, jonka osalle tulee 2 viikkoa yhteenlasketusta oloajasta, pidin tärkeänä saada

tutustua pikkukouluopettaja-seminaareihin, jonka ohessa keräsin tietoja valtion toimenpiteistä ensiopetuksen järjestämiseksi. Tanskassa olin myös tilaisuudessa tutustua Grundtwigin vapaakouluun, joka oleellisesti seisoo meidän seurakuntakouluamme lähellä.

Sveitsissä viivyin viikon päivät ja oli tällöin etupäässä uskonnonopetus ja koulun ulkokohtainen varustus huomion esineenä.

Saksassa, jossa havaintoni enimmäkseen kohdistuivat Saksenin ja Preussin oloihin, koetin opetusta seuraamalla useissa maalais- ja kaupunkikouluissa saada yleiskuvan Saksan pikkulasten-kouluista sekä tietoja uusimmista opetustavoista, varsinkin sisäluvun opetuksessa. Erikoisaiheen tutkimuksille antoivat Fröbel'in lastentarhat ja useat seurakuntapalvelijalaitoksien yhteydessä toimivat pikkukouluopettajaseminaarit ja niitten aloitteesta lähteneet pikkukoulut. Saksassa viivyin kaikkiaan 5 viikkoa, josta ajasta osa kului Saksan koulu-oloja esittävän kirjallisuuden tutkimiseen.

Pisimmän ajan — 9 viikkoa — vietin Kristianiassa, jonka yliopistossa kuuntelin syyslukukauden luennoita kristillisessä pedagogiikassa ja Norjan kirkollisen opetuksen historiassa.

Loppuajan — 4 viikkoa — käytin hankkiakseni tietoja Upsalan yliopiston pedagogisesta harjoituskoulusta sekä tiedustelemalla Suomen kansanopetusta koskevaa lähdekirjallisuutta 16 ja 17 sataluvulta.

Matkakertomuksessani olen asiatuntijain lausuntojen ohessa käyttänyt painettujakin lähteitä. Tavanmukaisen päiväkirjamuodon olen hyljännyt, koska siten olen luullut voivani välttää tarpeettomia toisteluja. Havainnot olen enimmäkseen esittänyt refereeraavassa muodossa, koska katson tällaiselle kertomukselle eduksi, että muitten maitten olot sinänsä saavat puhua, joutumatta oloihin perehtymättömän arvostelijan varaan. Missä selitys tai arvostelu on tuntunut tarpeen vaatimaksi olen sen tehnyt; erityisesti olen esityksessäni viivähtänyt kahden pedagoogisen merkkimiehen aatesuunnassa.

Paikka paikoin huomattava epätasaisuus aineen käsittelyssä johtunee siitä verattain pitkästä ajasta, jonka kuluessa tämä kertomus on laadittu. Tähän taas on syynä opetustehtäväni kahdessa maamme suurimmassa vankilassa, joka siksi tarkasti on kysynyt työvoimia, että vain lepohetket ovat riittäneet kirjoitukseni laadintaan.

Kiittäen korkearvoisaa Tuomiokapitulia myötävaikutuksesta minulle mieluisan opintomatkan to-

teuttamiseksi toivon, että seuraavat virallisiin puitteisiin laaditut matkahavainnot osaltaan herättäisivät harrastusta monasti unhoitetun, mutta kallisarvoisen seurakuntakoulumme kehittämiseksi.

Turussa, 31 päivänä Joulukuuta 1904.

O. J. Caselius.

Tanskassa.

Kansanopistojen kotimaana on Tanska jo kauan ollut kuuluisa korkealle tähtäävistä valistusharrastuksistaan. Perustavan alkuopetuksen suhteen ei kuitenkaan ole erikoisempaa huolenpitoa huomattavissa, ennenkuin vasta viime vuosisadan lopussa, jolloin uusi koululaki kävi antamaan yksityiskohtaisia määräyksiä lasten aikaisimmasta opetuksesta.

Kiertokoulun tapainen menettely lastenopetuksessa alkoi Tanskassa v. 1683,[1] jolloin kuningas Kristian V määräsi, että maalaiskuntia varten perustettaisiin kiertäviä luku- ja kirjoituskouluja. Tätä ennen oli lastenopetus supistunut siihen, että pappi, lukkarin tai teinin avustamana kirkossa teroitti kristinopin tärkeimmät kappaleet aikuisille, jotka sitten velvoitettiin jakamaan tietomäärästään lapsille. Uskonpuhdistuksen alkuai-

[1] Siis parikymmentä vuotta myöhemmin kuin Gezelius vanhemman kiertokoulu Suomessa.

koina tuli sen ohessa tavaksi, että pappi apulaisineen kirkon ulkopuolellakin, kodeissa opasti kokonaisia perheitä ja niitten joukossa erityisesti lapsia.

Kauan viipyi kuitenkin ennenkuin mainittu kiertokoulu pääsi vaikuttamaan edes luku- ja kirjoitustaidon saavuttamiseksi laajemmissa piireissä. Ja kun siitä vihdoin tuntuvampia jälkiä huomataan, on se jo muuttunut kiintonaiseksi lastenkouluksi tai kadonnut vasituiseen kansakouluun.[1]

Huomattavin ilmiö kansakoulun verrattain pitkässä kehitysjaksossa on sen vähitellen tapahtuva irtaantuminen kodin ja entisen lastenkoulun yhteydestä. Aluksi luultiin tästä olevan pysyväistä hyötyä kansanvalistukselle, mutta jo miespolven kuluttua saatiin huomata, että lastenopetukselta puuttuu tärkein kehitysmahdollisuus, jos alkuopetus on joutunut unhotuksiin. Kun nimittäin Grundtwig viime vuosisadan alkupuoliskolla alkoi kansanopistoaatettaan ajaa ja Tanskan nykyään niin kuuluisat kansanopistot lähtivät vaikuttamaan talonpoikaiskansan kohottamiseksi, silloin huomattiin, että omia teitään kulkenut kansanopetus oli varsin rappiolla. Tosiasiana saatiin nyt mer-

---

[1] Ensimmäinen opettajaseminaari, n. k. „Blaagaardin koulu", alkoi toimensa v. 1791, josta ajasta Tanskan kansakoululaitoksen alku luetaan.

kitä, että samassa suhteessa kuin koti- ja pikkukoulu-opetusta oli ruvettu syrjäyttämään oli kansakoulunkin vaikutus laimentunut. Huomattiin vihdoin, että kansakouluaatetta oli käyty kehittämään liian „korkealta kannalta", otaksumalla, että kotiopetus sinänsä, ilman erityistä valvontaa ja koulumuotoa riittäisi kansakoulun ensi valmistusasteeksi.

Useita reformeja on tehty kansanopetuksen alalla Tanskassa, mutta vasta v. 1899 ilmestynyt kansakoululaki on selvästi teroittanut ensiopetuksen merkitystä. „Forskole"-nimisessä laitoksessa on tälle opetusasteelle nykyään suotu huomattu sija Tanskan uudenaikaisessa opetusjärjestelmässä. Seuraavassa esitän muutamia erikoistietoja Forskolen nykyisestä muodosta ja sen opettajavalmistuslaitoksista.

Oppivelvollisuus Tanskassa luetaan 7:stä—14:teen ikävuoteen. Ennen uuden kansakoululain ilmestymistä oli maalaiskoulussa tavallisesti kaksi, yhden opettajan johtamaa luokkaa, joista ensimmäinen enimmäkseen muodostui jommoiseksi lukuharjoitusosastoksi, suureksi vaurioksi opetuksen menolle koulun edistyneemmällä osastolla. Uusi koululaki on tässä kohden saanut parannuksia aikaan. Nykyään ei enää oteta ketään kansakouluun, ellei hän omaa pikkukoulun tieto-

määrää, jonka hankkimiseksi kussakin koulupiirissä tulee olla riittävä tilaisuus.

Tanskan „Forskole"-laitoksen tarkoitus on etenkin valmistaa tietä myöhemmälle, sekä kirkolliselle että kansakoulussa annettavalle opetukselle. Oppiaineet, joissa lapsia huoleellisesti, n. k. havainto-opetusmetoodia käyttämällä harjoitetaan, ovat sisäluku, kirjoitus, laskento ja laulu, sekä näitten ohessa Raamatun historiaa, maatietoa ja isänmaan historiaa, ynnä voimistelua ja käsitöitä. Oppikirjoja käytetään verrattain vähän, mutta sitä enemmän opettajan esittämiä kertomuksia pyhästä historiasta, kotimaasta, luonnosta ja esineistä. Opetusvälineet hankkii kunta, joka myös kustantaa varattomille lapsille koulutarpeet. Kunnan asia on myös hankkia koululle sovelias huoneusto, joko vuokraamalla tai varta vasten rakentamalla. — Tavallisesti on tämä Forskolen nimellä tunnettu pikkukoulu kansakoulun yhteydessä, mutta löytyy myös aivan itsekseen olevia, joko uudempia tai kiertokoulusta muodostuneita vanhempia pikkukouluja, niinkuin „Poge"-, „Vinter"-, „Biskoler" y. m., ompa vielä muutamassa harvaan asutussa paikkakunnassa joku kiertävänä säilynyt pikkukoulukin. — Oppilasmäärä opettajaa kohti on 35 à 40, jaettuna kahteeen osastoon, joista ylempi sisältää 2 vuosiosastoa. Lukuvuosi

käsittää vähintään 41 viikkoa ja oppituntien luku viikkoa kohti ei saa keskimäärin mennä alle 18 tuntia, lukuunottamatta voimisteluun ja käsitöihin tarvittavat tunnit. Koulun taloutta ja sattuvia asioita kurinpidossa y. m. valvoo kussakin koulupiirissä löytyvä johtokunta, joka on kunnallishallituksen alainen.[1] Ylin johto ja tarkastus kuuluu valtiolle, joka tässä tapauksessa on kirkko- ja opetusministerio („Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet"). Opettajiksi otetaan yksinomaan naisia, jotka ovat suorittaneet tutkinnon erityisessä valtion tai sen hyväksymässä „Forskole"-seminaarissa.

Opettajan palkka, joka kasvaa palvelusvuosien lisääntyessä, annetaan rahassa. Alin on 350—550, korkein 650—850 kruunua, johon lisäksi tulee muutama asuinhuone, polttopuut sekä pieni puutarha. Täytetyt 70 ikävuotta oikeuttavat eläkkeeseen; mutta sitäkin ennen voi opettaja, sairauden tai muun sentapaisen syyn sattuessa, saada palvelusaikaan suhtaantuvan eläkkeen. — Koulu muuten nauttii valtio-apua samoilla perustuksilla kuin kansakoulut yleensä.

---

[1] Milloin vanhemmat havaitaan laiminlyövän lapsensa kouluttamista tai tahallaan suosivan heidän poissaoloa, määrätään heille sakko, joka uusittuna voi olla hyvinkin tuntuva.

„Forskole"-asian innokkaana ja taitavana ajajana on Tanskassa jo vuosikymmeniä toiminnut koulunjohtaja R. J. Holm. Kauan sai tämä ensiopetuksen parasta hellivä mies taistella sanomalehdissä ja opettajakokouksissa yleistä mielipidettä vastaan, joka kauvan pyysyi pikkukouluille vähemmän suosiollisena. Vihdoin valtio, oivaltaen pikkukoulujen merkityksen, tarttui asiaan ja perusti v. 1893 Veilen kaupungin läheisyyteen ensimmäisen „Forskole"-seminaarinsa, jonka johtajaksi Holm kutsuttiin. Kun tämä laitos on kaikin puolin malliksi kelpaava, voin siitä tarkemmin kertoa.

Veilen seminaarin tehtävä on 30/3 1892 annetun Kuninkaallisen asetuksen mukaan valmistaa nuoria naisia kykeneviksi opettajiksi Tanskan pikkukouluihin, erittäin pitäen maaseudun tarvetta silmällä. Oppilaitten kehitystä varten käytöllisessä koulutoimessa on seminaarin rinnalle järjestetty mallikoulu — sekin valtion kustantama —, jossa noin 40 à 50 lasta 7—10 vuoden iässä saavat opetusta. Seminaariin otetaan korkeintaan 25 oppilasta, jotka ulkopuolella laitosta hankkivat elatuksensa. Opetus on maksuton. Varattomille oppilaille jakaa valtio vuosittain 2,000 kr., joista yksi oppilas voi saada korkeintaan 100 kr. Oppilaaksi pyrkijän tulee olla vähintään 18 vuotta; 25:tä

vuotta vanhempia ei oteta ilman ministerion erityistä lupaa. Oppiaika käsittää 1 tai korkeintaan 1 1/2 vuotta. Opetussuunnitelman alistaa johtaja kirkko- ja opetusministerion hyväksyttäväksi. Opetuksen päätyttyä annetaan seminaarista kirjallinen todistus oppilaan kypsyydestä hoitaa pikkukoulua.

Seminaarin johto ja tärkein opetusvelvollisuus uskotaan kuninkaan nimittämälle henkilölle, miehelle tai naiselle, joka siihen soveliaaksi katsotaan. Palkka on 3,200 kr. vuodessa, 300:n kr:n lisäyksellä 5 vuoden palveluksesta, siten että lopullinen palkka nousee korkeintaan 4,100:aan kruunuun, jonka ohessa johtajalle tai johtajattarelle kuuluu vapaa asunto. Apulaisiksi otetaan seminaariin 2 opettajaa (1 nais- ja 1 miesopettaja), joista kumpikin saapi 1,200 kr. vuodessa, 200:n kr:n lisäyksellä kolmen vuoden kuluttua, kunnes lopullinen palkka on 2,000 kr. Apulaisopettajain palkkaetuihin luetaan vielä 1 asuinhuone laitoksessa. Seminaarin rakentamista ja sisustamista varten myönnettiin aikanaan 50,000 kr. Vuotuinen menoarvio on laskettu 14,000:ksi kruunuksi.

Seminaarissa on suurin huomio omistettu pedagogiselle kehitykselle ja sentähden täällä pyritään siihen, että oppilaat perusteellisesti saavat tutustua kasvatus- ja opetusilmiöihin samalla kun

heille valmistetaan runsaasti tilaisuutta opetuksen kuuntelemiseen seminaarin mallikoulussa.

Pääsyvaatimukset edellyttävät, että oppilaalla seminaariin tullessa on hyvät tiedot kansakoulun oppiaineissa, niin että laitoksen tehtäväksi jääpi vain ennestään omaksutun tietomäärän selvittäminen ja kasvatusopillinen sovittaminen. Pääsytutkinnossa katsotaan kuitenkin enemmän oppilaaksi aikovan kykyä tehdä selvää hankkimistaan tiedoista ja miten taitavasti häntä on niissä ohjattu, kuin määrättyjen kurssikirjojen osaamista. Kirjalliseen hakemukseen liitetään, paitsi lääkärin todistus, jonkun papin, opettajan tai muun luotettavan henkilön lausunto oppilaaksi pyrkivän luonteesta ja entisyydestä.

Oppiaineet ovat:

Vanhaa testamenttia .	1	tunt. viikossa,
Uutta „ . .	1	„ „
kasvatusoppia	3	„ „
yleistä historiaa	1	„ „
isänmaan historiaa . .	2	„ „
luonnonoppia ja havaintoopetusta . . .	4	„ „
laskentoa	2	„ „
Tanskan kieltä	5	„ „
kaunokirjoitusta	2	„ „

piirustusta . . . . . 2 tunt. viikossa,
maantiedettä . . . . . 2 „ „
voimistelua . . . . . 3½ „ „
laulua . . . . . 1½ „ „
käsitöitä . . . . . 2 „ „
käytöllisiä harjoituksia 2 „ „

Yhteensä 34 tuntia viikossa.

Lukujärjestyksessä ei ole merkitty soitannolle erityistä tuntimäärää, koska on pelätty, että laitoksen „rauha“ siitä kärsisi; sen sijaan on hankittu muutamia tuntiopettajia, jotka laitoksen ulkopuolella kodissaan antavat alkaville musiikkiopetusta.

Eri aineitten opettamisessa pyritään siihen, että juuri sellaiset kohdat tulevat esille, jotka soveltuvat pienille lapsille. Niinpä Raamatun historiassa erityisellä huolella valmistetaan sellaiset kertomukset, jotka parhaiten soveltuvat lapsen iälle; äidinkielessä taasen luetaan lastenkirjailijoita ja oppilaat harjoitetaan esittämään lapsille oppijaksottain heidän teoksiaan. Käsivaraiselle piirustukselle annetaan myös erityinen huomio, jotta tuleva opettaja pystyisi mustalle taululle piirtämään opetuksen menossa tarvittavia kuvallisia selityksiä.

Työskentely „Forskole“-seminaarissa keskittyy siis harjoituskouluun ja täällä taas vaatii ha-

vainto-opetus etusijan. Siitä myös uusi koululaki nimenomaan huomauttaa, ja sen käsitys on myös päässyt yleiseen mielipiteeseen. Nuorille opettaja-aluille koetetaan siis saada selville, että opetuksen sisällys on mahdollisuutta myöten hankittava ympärillä olevasta vereksestä luonnosta, ja että opetusmetodi tarkoittakoon lapsen itsetoimintaa aistimilla ja jäsenillä.

Harjoituskoulu muuten on järjestelty aivan samaan tapaan kuin maalaiskoulut yleensä, käsittäen siis niihin kuuluvine oppiaineineen, niinkuin jo ennen olemme mainineet, 2 luokkaa, joista toinen, vanhempi, on jaettu kahteen vuosiosastoon. Ministerion erityinen kiertokirje 6/9 1900 esittää pikkukoulun tehtävät seuraavasti: [1]

„**Havainto-opetus:** Puheluilla, jotka nojautuvat ensin tosiesineihin, sitten piirustuksiin koulutaululla tai seinäkuviin, koetetaan herättää lasten havainto- ja mieltämiskykyä, sekä harjoitetaan ilmilausumaan havaitsemaansa. Käsiteltäväksi suositellaan e n s i s a r j a n a: kotieläimet, niiden ulkomuoto, elintapa ja merkitys; — asunto ja esineet kotona ja kouluhuoneessa, piha ja puutarha; — ruoka, juoma, vaatteet, tuli ja vesi; — lapsen suhde vanhempiinsa, siskoihin, opettajaan

[1] Selonteko tästä kiertokirjeestä on otettu K. Kerkkosen „Matkamuistelmista" v. 1903.

ja koulutovereihin; — arki- ja pyhäpäivät; — eläimet, esim.: kettu, jänis, myyrä, haikara, käki, varis, mehiläinen y. m.; — viljalajit; — pyökki ja kuusi; — mäki, laakso, virta, suo, niitty, kangas; — maa ja kivi; — meri, vene, laiva, jää ja lumi; — katu, tori, silta, lyhty, kirkko, linna, sairaala, satama, tie, polku, talo, paja, mylly, meijeri, maakylä kaupunkiin verrattuna; — ihmisten toimet maalla ja kaupungissa; — lämpimät ja kylmät maat, muuttolinnut, norsu, jalopeura, kameli, apina, karhu, valaskala, hylje; — neekerit, grönlantilaiset;

toinen sarja: *keväästä:* heräävä elämä luonnossa, metsä ja pelto, kevätkukat, pyökkimetsä, muuttolinnut palaavat, puutarha, tarhuri ja hänen tehtävänsä, peltotyöt aletaan ja työkapineet siellä; — *kesästä:* lämpimin vuoden aika; — aurinko, valo ja lämpö, päivä ja yö, ukkonen, maa kesällä, pelto ja niitty, puinti ja kapineet sitä varten, viljalajit ja niiden merkitys ihmiselle, tähän yhtyvät käsityöt; — meri, uinti, laivakulku, purje- ja höyrylaivat, merikansa, kalastus, majakka, pelastuslaitos, kesä kaupungissa, matkusteleminen; — *syksystä:* ilma kylmempi, päivät lyhenevät, päivän tasaus, muuttolinnut lähtevät, myrskyt; — pelto ja metsä, lehtien variseminen; — metsästys ja eläimet, joista saadaan nahkoja; — puulajit ja

niiden hakkuu, hyöty ja polttopuut, näistä johtuvat ammatit; — puutarha, hedelmänkorjuu; — valmistus talveksi; — *talvesta:* ilma, talvimaisema, talvihuvit; — laivakulku lakkaa, liikeesteet; — polttoaineet, kakluuni, valoaineet, varattomille kova aika, keinoja talvipuutteiden torjumiseksi; — eläimetkin kärsivät talvesta; kotieläinten asunnot; — joulu, vuoden vaihdos ja jako, kello, päivät pitenevät, kevään ensi enne.

Uskonnon opetuksen tarkoitus on kristillisessä hengessä kehittää lasten uskonnollista mieltä ja kasvattaa uskonnollista tunnetta siveelliseksi elämänvoimaksi. Pääasiana opetuksessa on siis opettajan persoonallinen vaikutus. Mutta elämän terveeseen kehitykseen on tosikristillinen tietokin tarpeen. Ymmärteellisesti ja sydämeen käyvällä tavalla esitetään valittuja helppoja kertomuksia W. ja U. T:sta ja opitaan niitä sisältäviä lauluja.

Äidinkielessä opetetaan lapsi tuntemaan ensin ääni ja sitten vastaava kirjain; lukeminen ynnä kirjoitus käyvät käsi kädessä. Lasten tulee osata ymmärtäen ja oikein korottaen lukea palasia lukukirjastansa. Luetusta puhellaan ja sen kertomista harjoitellaan, ynnä helppoja lasten värssyjä opitaan. Kirjoittamista kirjasta tai sanelun mukaan vaihtelee vapaiden harjoitusten kanssa, jotka joko ovat vastauksia kysymyksiin tai tunnetun asian

esittämistä. Nimisanat, laatusanat ja tekosanat opitaan eroittamaan. Kirjoitusta tehdään lukemisharjoitusten ohessa ensin taululla, sitten vihkoon lyijy- ja mustekynällä.

Laskennossa on 4 laskutapaa luvuilla 1—1,000 niin harjoitettava, että on käsitys luvuista, eikä vaan koneellista. Aletaan havainnollisesti kappaleilla.

Historian opetuksen tarkoitus on kehittää tervettä voimakasta mielikuvitusta, yhtyen elävään kansallis- ja isänmaalliseen tunteeseen. Siveellisesti kasvattavia kuvauksia annetaan kotimaan historian tärkeimmistä henkilöistä vanhempana ja uudempana aikana, joiden edellä kuitenkin yksinkertaisia satuja.

Maantieteessä: kotiseudun tuntemus („Hjemstadslaere"), laajentuen koko maata käsittäväksi.

Luonnontieteen opetus yhtyy havainto-opetukseen.

Laulussa käytetään opetusvälineenä viulua ja, ministerion erityisellä luvalla, harmoniumia. Opittava on vähintään 6 helppoa, rytmillistä hengellistä virsisäveltä tai koraalia ja sama määrä lastenlauluja. Sävelten laajuus on oleva c^1 — c^2:n sisällä. Huonompikykyiset asetetaan etevämpien keskelle. Tahtia harjoitetaan ahkerasti; ääntä ei saa rasittaa; lausunnan pitää olla selvä. Muutamia laululeikkejä opitaan myös.

Tyttöjen käsitöissä: kudonnassa nurjan ja oikean harjoitusta, hengselit, kalvosimet, karkealla pumpulilangalla harjoitusta sukan vaikeimpiin kohtiin; pari sukkia kotona, mutta koulussa välillä näytetään. Ompelussa mallilapulle erilaisia harjoituksia ja pari alushousuja." —

Käsityön opetus pojille ei ole pakollista, mutta uusi koululaki lausuu toivomuksena että sitä pikkukouluissakin otettaisiin käytäntöön. Veile'n harjoituskoulussa oli monenmoiset paperityöt maalauksineen, kuin myös höylälastutyöt ja savimuovailu enin suosittuja.

Ylläkerrottuun tapaan on valtio järjestänyt ensimäisen asteen kansanvalistustehtävässään; ja on Veile'n seminaari harjoituskouluineen omiansa antamaan siitä eheän kuvan. Oppilaitos sijaitsee Jyllanin Veilefjordin pohjukassa. Vehreän hiekkanummen juurella, kilometrin matkan päässä samannimisestä kaupungista (12:lla tuhannella asukkaalla), kohoaa laitos jotenkin luonnon kauniissa paikkakunnassa, mikä karussa Tanskassa kuuluu harvinaisuuksiin. Päärakennus on uudenaikaisilla mukavuuksilla varustettu; siellä suuri oppisali teoreetisia tunteja varten; erityinen huone havainto-opetusvälineitä varten; virkistyshuone oppilaille; kirjasto, jonka kartuttamiseksi valtio myöntää vuosittain 500 kr. y. m. Voimistelu- ja

laulusalit ovat eri rakennuksessa. — Opettajain yksityinen asunto käsittää yhteensä 5 huonetta ja kyökki, huoneusto, joka kyllä meidän oloissa tuntuu vaatimattomalta, mutta Tanskassa katsotaan aivan riittäväksi. Tuuhea puisto ja hyvin hoidettu kasvitarha ympäröi rakennuksia.

Seminaarin harjoituskoulu on siinä määrässä saavuttanut paikkakunnan suosiota, että pyrkijöitä ilmoitetaan useita vuosia ennen lasten kouluikää. [1]

Johtajalla oli uskonto, äidinkieli ja kasvatusoppi opetettavana. Näissä aineissa Holm etevällä tavalla laajensi oppilaittensa näköpiiriä, olipa sitten puhetta Mooseksen lakitauluista, Israelin juhlista tai kuningas Waldemar'ista ja hänen Dagmar'istaan. Vakavan leikillistä oli esitys, tyyntä, mutta myötäänsä tempaavaa.

Tutkinnoista, joita muuten Tanskassa on liiaksikin, arveli Holm, ettei niiden avulla yksinomaan käy opettajan kyvystä päättäminen. Veilé'n seminaarissa ei pidetä loppututkintoa paitsi käytöllisissä harjoituksissa, mutta tiedot otetaan selville kurssin kestäessä. Kolmena viimeisenä kuukautena pitävät opettajat konferensseja oppilaan arvostelemista varten. Pääarvosana tulee käy-

---

[1] Vierailessani laitoksessa tuli sinne muuan äiti, joka pyyteli tyttärelleen sijaa koulussa toukokuusta v. 1905.

tölliselle „Forskolegerning'ille“ ja taitavuudelle siinä; toisarvoisena pidetään teoreetista kykyä.

Tarkoituksella on valtio perustanut „Forskole“-seminaarinsa yksinomaan naisia varten. Naiset soveltuvat — siitä ollaan yksimieliset — parhaiten lasten äidillisiksi opettajiksi ensimäisellä opintotiellä. Ja Tanskassa eivät mitkään luonnonesteet, yksinäiset korvet, vaivaloinen asutus, tai m. s. esteet sanottavasti pane naisen turvatonta asemaa vaaranalaiseksi. On myös nähty, että harvat heistä naimisen kautta poistuvat työmaalta.[1]

„Forskole“-seminaarikurssin ei tarvitse kestää vuotta kauemmin, kun vaan katsotaan, että ainoastaan hyvillä koulutiedolla varustetut otetaan siihen.

Liikuttava oli nähdä sitä innostusta, joka vielä ilmeni johtaja Holm'issa, tuossa vanhassa väsymättömässä raatajassa hengen vainiolla. Viime vuosiin saakka oli hän kustantanut ja toimittanu aikakauslehteä pikkukouluaatteen selvittämiseksi mutta luopui siitä, kun sai lempituumansa, valtion, kustantaman seminaarin loppuun ajetuksi, jättäen toimituksen nuorempien käsiin.

---

[1] Johtaja Holm kertoi suuresta kumppanikokouksesta, johon satakunta entistä Veile'n oppilaita oli saapunut, että näistä vain 5 oli joutunut naimisiin.

Paitsi näin kerrottua Veile'n seminaaria on 3 yksityisestä toimenpiteestä syntynyttä „Forskole"-seminaaria: Silkeborg'issa, Warde'ssa ja Köpenhaminassa.

Kaikki kolme nauttivat valtionapua, ehdolla, että Veile'n ohjelma pääkohdissaan on otettu seurattavaksi. [1] Vuosittain valmistuu noin 100 opettajakokelasta, joten kansakoululain aiheuttama kouluvirkojen äkkinäinen lisäys — noin 350 entisten 3,500:n lisäksi, — vähitellen saapi vastaavan määrän vakinaisia viranhoitajia. Väliaikaisten luku on kuitenkin vielä tuntuva.

Valtion menoerä kansakoululaitokselle on äskeisen reformin kautta kohonnut 900,000:sta kr:sta—2,400,000:teen kruunuun, siis 1½ miljoonalla, josta kuitenkin pääkaupungin kouluille, joka tähän asti on ollut ilman valtionapua, tulee 170,000 kr. Alustaviin kustannuksiin meni kaikkiaan noin 11 miljoonaa.

Katsellessamme Tanskan ripeää ja varoja kysyvän valistusharrastuksen tuloksia, kiintyy huo-

---

[1] Nuorin laitoksista, Köpenhaminassa oleva „Femmersin"-seminaari saapi valtiolta vuosittain 3,000 kr., joista puolet tulevat varattomille oppilaille. Valtio epäili kotvasen naisseminaarin sijoittamista pääkaupunkiin, mutta laitoksen nykyisen johtajattaren puheesta tuntui, ettei suurkylän läheisyys ole sanottavasti haitannut laitoksen toimintaa.

mio mielihyvällä sen pikkukoululaitokseen. Siinä onkin Tanska ennättänyt pohjoisten naapurimaittensa edellä. Kun muualla kilvan koetetaan saada kansakoulut oikein „ylhäisiksi", haalimalla niihin oppiaineita, vuosiosastoja jatkokursseja y. m., on Tanska ajoissa alentunut harkitsemaan, onko järjestelmän perusteluissa korjattavaa.

Tanskassa on kansakoulu vähitellen kohonnut sellaiseen asemaan, että maan koko ylempi opetuslaitos rakennetaan sen pohjalle. Nykyinen kultusministeri — entinen kansakoulun opettaja — on saanut toimeen, että laissa säädetään seuraavat kolme koulumuotoa: kansakoulu siihen liittyvine pikkukouluineen, keskikoulu ja gymnasiumi. Epäilemättä on tämä kauaksi kantava lakimääräys voimallisesti vaikuttava kansallisen yhteistunteen elvyttämiseksi, samalla kun se alkeisopetukselle on suurimmasta merkityksestä.

Ennenkuin lopetan katsaukseni Tanskan pikkukouluoloihin, esitän muutamia piirteitä tälle maalle omituisesta vapaakoulu („Friskole") liikkeestä.

Kun Grundtwig aikoinaan kansallisessa herätystyössään vaati parannuksia lastenopetuksessa, lausui hän myös hylkäämistuomionsa siitä sivistyksestä, joka yksinomaan perustuu kirjatietoihin — etenkin latinanlukuihin. Kansanomaisuus

(det „folkelige“) on Grundtwigin mielestä elävän kristillisyyden ainoa edellyttämys ja sentähden on koulussa pyrittävä siihen, että kansallista itsetietoisuutta („nationalbevisthed“) ennen kaikkea kehitetään ja luetaan. Tämä taas onnistuu ainoastaan siten, että etusijassa äidinkieltä ja isänmaan historiaa viljellään. Milloin koulu toimii jonkun muun ohjelman mukaan, ovat sen tulokset vähemmiksi arvattavat. Kaikki perinnäinen, tosikristillistä henkeä kuolettava kaavamaisuus on koulusta karkoitettava ja sijaan saatava vapaa, kodikas seurustelu opettajan ja oppilaan kesken. Näin edistetään luonteen kehitystä, joka on kaiken kasvatuksen ensimäinen ja viimeinen ehto.

Opetukselle soveliain ikäkausi Grundtwigin mielestä on itsetietoisuuteen herännyt nuoruuden aika, jonka vuoksi varsinaista lastenopetusta käy supistaminen varsin vähään. Sentähden pannaan vähempi arvo opettajan tieto- ja tutkintomäärälle, kuin hänen kasvatuslahjoillensa kristillissiveellisenä henkilönä. Koulupakko, oppikirjat, lukukausimaksut y. m. s. ovat Grundtwigin kouluihanteelle vieraita.

On luonnollista, että Grundtwigin aatteet saivat kannatusta aikana, jolloin vapauden lippu Europassa kohotettiin korkealle ja järkeisuskoinen maailmankatsomus tahtoi koulun ja kirkon

henkeä sammuttaa. Rinnakkain Tanskan myöhemmän koulukehityksen kanssa kulki siis Grundtwigin vapaakoululiike, jättäen pikkukouluihinkin tuntuvia jälkiä. — Viime aikoina ovat kumminkin suurimmat eriäväisyydet haihtuneet, joten tuskin enää käy sanominen missä hengessä mikin koulu työskentelee, ellei nimenomaan kysele opettajan mielipidettä.

Todistukseksi siitä, mitä opetuksenkin alalla voidaan saada aikaan, kun elävä harrastus on pyrintöjä kannustamassa, annan muutamia tietoja mainitun vapaakoulun organisatioonista.

Alun vapaakoululle laski viime vuosisadan keskivaiheilla perustettu seura, joka otti hommatakseen peruskivet vapaamieliselle kasvatuslaitokselle. Monet katselivat karsain silmin seuran toimintaa, syyttäen sitä separatismistä ja valtiokoulun hylkimisestä; vaan jonkun ajan kuluttua valtio itse pienempien raha-avustusten muodossa antoi sille hyväksymisensä. Siitä asti on vapaakoulujen luku kasvamistaan kasvanut, joten niitä v. 1895 oli 139, missä lapsia 2,886:sta perheestä nautti opetusta, jota paitsi kouluja kannatti 716 lapsetonta kotia. Koko oppilasluku oli 5,383. Kouluissa työskenteli 118 mies- ja 105 naisopettajaa, keskimäärin siis 1 opettaja 25:lle lapselle. Kustannukset nousivat 99,455:een krunuun eli

noin 18 kr. lasta kohti. Tästä meni 12,639 kr. koulurakennuksiin — noin 90 kr. koulua kohti, — 7,279 kr. tarveaineisiin — siis keskimäärin 50 kr. kullekin koululle —, sekä 79,483 kr. opettajapalkkoihin — noin 350 kr. opettajaa kohti. Kuten tästä käy selville, eivät kustannukset melkoiseen oppilasmäärään katsoen ole suuret, mikä pääasiallisesti aiheutuu siitä, että opettajain palkat ovat varsin pienet. — Vuonna 1901 oli näitä kouluja Tanskassa 180.

Uusi koululaki on määrännyt vapaakoululle 35,000 kr:n vuotuisen kannatuksen, sekä samoin 1,000 kr. lomakursseja varten, joissa vapaakoulun opettajat laajentavat tietomääräänsä ja saavat tutustua Grundtwigin aatteisiin. Useat kunnatkin avustavat vapaakoulua — aina kuuteen kruunuun asti lasta kohti. Nykyään ovat vapaakoulu ja kansanopisto yhä enemmän ruvenneet täydentämään toisiaan, niinkuin ne jo alusta pitäen ovatkin läheisesti kuuluneet yhteen.

Vapaakoulujen nopea lisääntyminen on taitavan ja tarmokkaan organisationin ansiota. Tanskan kaikkiin elämän ilmiöihin ulottuva yhteistoiminta on tässäkin osoittanut tenhovoimansa. Ahkerasti vapaakoulun ystävät kokoontuvat pohtimaan yhteisiä asioita; kooperatiivistä tietä hankitaan koulutarpeet; tilastollisia tietoja koulujen

luvusta, suuruudesta, toimeentulosta y. m. kootaan; kipu-, hautaus- ja eläkekassoja perustetaan; ja milloin asiat vaativat, esitetään koulun tarpeita hallitukselle. Fyenin keskiosassa, Ringen kaupungissa, on heidän pesäpaikkansa. Täällä pidetään kerran vuodessa, Laskiaismaanantaina, suuret yhteisistunnot, joihin jäseniä tuhatmäärin saapuu koko Tanskasta, täyttäen äskettäin valmistuneen 3,000:lla sijalla varustetun kokoushuoneen ääriä myöten. Täällä myös asuu seuran nykyinen esimies, vapaakoulunopettaja L. Rasmussén.

Jos Tanska yleensä on tunnettu siitä, että valtio yksityiskohtiin saakka on järjestänyt kouluolonsa, on se kuitenkin sallinut yksityisellekin koululle toimintavapauden. Grundtwigilaisten opinahjojen vapaus ilmenee ennen kaikkea siinä, että ne aikana, jolloin liian paljon teroitetaan opetuksen intellektualista ja hyötypuolta, pitävät koko sydämmen kasvatusta ja hengen rikastuttamista koulun päämaalina.

Havaintoja tehdessäni johtui monasti ajattelemaan, milloin meidän vapaat seurakuntakoulumme Grundtwigilaisten lailla saavat oman innostuneen ystäväjoukkonsa, joka oppia ottaen vapaakoulun organisationista käy nostamaan kiertokouluamme alennustilastaan!

Sveitsissä.

Pestalozzin kotimaana on Sveitsi jo toista vuosisataa mainittu niitten maitten seassa, joilla perustavaan opetukseen nähden on ansioita. Käydessämme esittämään havainnoita tämän maan kouluoloista, lienee lyhyt katsaus Johan Fredrik Pestalozzin (1746—1827) aatesuuntaan paikallaan.

„Ei ole tyytyminen siihen", lausuu hän, „että lapsi oppii lukemaan, kirjoittamaan, laskemaan eli yleensä edistyy yksityisissä oppiaineissa; enemmän tulee pyrkiä siihen, että lapsen sielunkyvyt niin monipuolisesti ja voimallisesti harjoitetaan, kuin sen luontaiset taipumukset suinkin myöntävät". Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi löytyy Pestalozzin mielestä oikeastaan vain yksi menettelytapa, joka taas johtuu itsestään, kun luonnon omaa kehitystä sekä ulkopuolella että lapsessa itsessään tarpeeksi tarkataan. Opetuksen taito on sentähden siinä, että lapsen luontainen omituisuus houkutellaan esiin ja tullaan sille

korjaten tai tukien avuksi. Jos tätä luonnon osoittamaa omaa tietä seurataan on kasvatus onnistuva. Äiti ja opettaja joutuvat näin ollen vain menettelytavan „mekaanisiksi“ välineiksi.

Pestalozzin perusvaatimus ensiopetuksen menestykseen nähden on havainnollisuus: opetus perustukoon kaikkiin niihin ilmiöihin, jotka aistimien välityksellä luovat sieluun mielikuvia. Abstraktiset käsitteet valaistakoon selvillä esimerkeillä ja lasten itsetoiminta otettakoon käytäntöön. Siveellisen luonteen kasvattamiseksi on tarpeen, että sitä on tukemassa konkreetiset ilmiöt. Muitten esimerkkien kautta oppivat lapset parhaiten rakastamaan hyvää ja vihaamaan pahaa. Esikuvallisessa vaelluksessa on äiti lähinnä vaikuttamassa lapsen mielensuuntaan; äiti olkoon siis lapsen ensimäinen opettaja tiedon alkeissa.

Mietteensä on Pestalozzi koonnut muutamiin kansantajuisiin kirjasiin; — vasituisen järjestelmän laatimiseksi puuttui häneltä riittävä tieteellinen kasvatus. Enin tunnetut hänen kirjoistaan ovat: „Lienhard ja Gertrud“ ja „Miten Gertrud opettaa lapsiaan.“ Edellisessä hän kehittää lempiaatettaan: kodin vaikutusvoimasta; miten äiti nostaa sortuneen kodin, koti vuorostaan seurakunnan ja seurakunta yhteiskunnan. Jälkimäisessä hän esittää mietteitä kasvattavasta opetuksesta yleensä.

Läheltä ja kaukaa, vieläpä Europan ulkopuoleltakin riennettiin Neuchatelin järven rannalla sijaitsevaan Ifferten'iin, jossa Pestalozzi oli perustanut mallikoulun aatteittensa toteuttamiseksi. Täällä saatiin nähdä miten vähiin oppiaineitten luku voidaan supistaa ja kuitenkin saavuttaa lapsen henkiselle kehitykselle tärkeitä tuloksia. Täältä myös lähtivät ensimmäiset yritykset käsityön ja piirustuksen saattamiseksi alkeisopetuksen arvoiseksi. Ja niin voimallista vastakaikua Pestalozzin mietteet herättivät, ettei yksikään myöhempi kasvatussuunta ole voinut sivuuttaa tämän Zürichiläisen pedagogin kokemuksia. — Mutta Kristinopin erikoisvaatimuksille ei ollut järjestelmässä sijaa, ja Kristuksen sovintokuolema sielunelämään vaikuttavana perusvoimana oli sille vieras. Aikakautensa lapsena kulki Pestalozzikin silloisen rationalistisen maailmankatsomuksen polkuja.

Nykyisessä kasvatusharrastuksissaan eivät Sveitsiläiset ole unhoittaneet Pestalozzinsa. Monet opetuslaitokset ja hoitolat ovat omaksuneet hänen nimensä ja opetusohjelmat ovat laaditut Pestalozzin hengessä. — Erityinen, koko Sveitsiä käsittävä Pestalozzianum-niminen koulunäyttely osoittaa meille, mitä kaikkea kansanopetuksen alalla on saatu aikaan. Näyttely joka on kiinteä, on sijoitettu Zürichiin. Avarassa huoneustossa saamme

nähdä hyvin järjestetyn, eri kantooneista ko'otun kokoelman opetusvälineitä, koulutarpeita, rakennusmalleja, kouluhuoneen sisustuksia, y. m. Arkistorakennuksessa tutustumme koulun historiikkiin, tilastoon. Näyttelyn yhteydessä toimii seura, joka säännöllisesti järjestää kasvatusopillisia luennoita ja paikallisnäyttelyjä eri osissa maata, kustantaa kasvatuskysymyksiä pohtivan sanomalehden ja kansankirjasia. Pestalozzianum on ollut vaikuttamassa vuodesta 1874. — Bern'issä tapaamme samansuuntaisen näyttelyn, mutta koko joukon pienemmän.

Siirtyessämme nyt kuvaamaan etevästä kansanopetuksestaan kuulun maan kouluoloja, on meidän valitettavasti tyytyminen pelkkiin ulkokohtaisiin huomioihin. Vuodenaika, jolloin nämät havainnot tehtiin, sattui nimittäin yhteen koulujen kesäloman kanssa, jonka vuoksi ylen vähän jäi tilaisuutta koulujen sisäisen toiminnan tutkimiseen. [1]

Koulunsa, varsinkin alemmat, ovat Sveitsin kantonit järjestäneet paikallisolojen mukaan. Kaikille liittovalloille yhteinen, Bern'issä oleva kouluhallitus valvoo kuitenkin niiden toimintaa. Kirkko ja koulu ovat niin tarkasti eroitetut, ettei edes

[1] Kuten alussa on mainittu, olikin Sveitsi ulkopuolella alkuperäistä matkasuunnitelmaa.

alimmat koulut ole missään tekemisessä kirkollisen hallinnon kanssa.

Useimmat yhtymäkohdat eri koulujen toiminnassa löydämme Baselin kantonissa, jossa muutenkin opetus väitetään olevan parhaiten järjestetty, jonka vuoksi erittäin viivymme Baselin kouluoloja tarkastelemassa.

Sveitsissä yleensä, mutta Baselissa varsinkin uhrataan suuria summia kansanopetuksen hyväksi. Tässä kantonissa menoarvio, joka muutama vuosi sitten teki 8,800,000 francsia, sisälsi lähes neljänneksen eli 2,005,000 fr. yleistä opetusta varten, eli noin 21 fr. asukasta kohti. Moniaat yhdistykset ja seurat sen ohessa avustavat erinäisiä kansansivistystä tarkoittavia valistusharrastuksia. Suurimmat summat tulevat ensiopetuksen hyväksi, josta myös seurauksena on ollut, että nuoriso Basel'in kantonissa on aina etusijassa niissä tutkinnoissa, joita vuosittain pidetään eri kantonien asevelvollisten kanssa.

Opetus kaikissa julkisissa kouluissa, pikkukoulusta yliopistoon saakka, on maksuton. Kustantaapa valtio oppilaille ensimmäisinä opetusvuosina tarvittavat koulutarpeet: kirjat, vihot, paperit, y. m.

Baselissa, niinkuin kaikkialla Sveitsissä, on koulupakko, joka sakon uhalla velvoittaa van-

hempia ja holhoojia pitämään lapset koulussa 6—14 ikävuoteen.

Koulukäynnissä on useita asteita. Alimman muodostaa n. k. primääri-koulu, johon kuuluu 4 oppivuotta. Ylemmät tarkoittavat oppilaan valmistamista käytöllisiin toimiin.

Oppilasluku primääri-koulun eri luokalla ei saa nousta 52 suuremmaksi. Viikkotuntien luku vaihtelee 20—26.

Oppiaineet kahtena ensimmäisenä vuonna ovat: luku, kirjoitus, piirustus, laskento, kotimaan tunteminen ja laulu. Kolmantena ja neljäntenä tulee lisäksi voimistelu sekä käsityöt tytöille. Uskonnon-opetus on vapaaehtoisena aineena saanut jonkun tuntimäärän ensimmäisinä oppivuosina. Siitä tuonnempana.

Pojat ja tytöt yleensä opetetaan erillään toisistaan. Koulujen toimintaa valvoo tarkastajat, erikseen pojille ja tytöille.

Primääri-koulun rinnalla toimii erikoisluokat heikkolahjaisia varten. Näissä ovat oppiaineet muuten samat, paitsi että käsitöille ja piirustukselle on valmistettu enemmän tilaa.

Koulurakennuksen ulko-asulle ja ajanmukaiselle varustukselle suodaan suurta huomiota, varsinkin terveysopin vaatimuksiin nähden. Asetuksen mukaan tulee kouluhuoneen olla 3,8—4,3

metrin korkuisen. Kullekin lapselle varattua lattianala on 1,1—1,6 neliömetriä ja ilmamäärä oppilasta kohti vaihtelee 4,5—5,5 kuutiometriä. Valosuhteista pidetään tarkkaa huolta. Ikkunat vietävät usein kaakkoa kohti, joten auringon valoa mahdollisen runsaasti on käytettävissä. Häikäisevää valoa ja liikaa lämpöä estää taitavasti sommiteltu koneisto. Ikkunain pinta-ala suhtaantuu oppilaslukuun ja vaihtelee 0,19—0,32 neliömetriä oppilasta kohti. Koulun sijoittamisessa katsotaan ettei koulu joudu kapakan tai muun opetuksen tarkoituksia vastustavan laitoksen naapuruuteen. Käytävät ja rappuset ovat valoisat ja kartanolla on tavallisesti ruohokenttä leikkejä ja ruumiinharjoituksia varten. Puutarhahoitoa on siellä täällä pantu toimeen koulun yhteydessä.

Talvikaudeksi on useassa koulussa järjestetty lämmin vesisuihku kylpyjä varten. Kesällä kuuluu uiminen, missä paikallisolot sen myöntävät, kouluohjelmaan.

Koulupulpetit ovat kahdella istumasijalla ja järjestetyt 8 numeroiseen sarjaan niin, että lapsi aina kokonsa ja ikänsä mukaan saapi sopivan istuimen. Kunkin luennon jälkeen seuraa 10 minuutin loma, jolla aikaa huoneet huolellisesti tuuletetaan.

Oppilaan velvollisuudet ja oikeudet ovat tarkoin määritellyt. Luokkahuoneen seinässä olevassa ohjesäännössä puhutaan tarkkaavaisuudesta, järjestetystä toiminnasta, kunnioituksesta opettajia kohtaan, täsmällisyydestä ja ahkeruudesta sekä käytöstavasta koulussa ja koulun ulkopuolella. Neljästi vuodessa annetaan todistus ahkeruudesta ja käytöksestä. Kurinpidossa ovat seuraavat menettelytavat tavallisimmat: ystävällinen muistutus, vakava varoitus, „loukkoon" asettaminen, jälkiistunto, muistutus todistukseen, aresti ja koulusta eroittaminen. Viimeksi mainittu tapahtuu kouluneuvoston mielipidettä kuultua. Ruumiillista kuria ei käytetä. Kolmasti uusittu myöhästyminen tai luvaton poissaolo rangaistaan niin, että vanhemmat saavat suorittaa rahasakkoja. Jos syy yksinomaan on oppilaassa, joutuu tämä koulun kurinpidon alaiseksi. Järjestysvaltaa saadaan tarpeen tullen käyttää.

Opettajilta ovat koulun työtä ehkäisevät sivutoimet kielletyt. Välitunneilla ovat he kielletyt muistuttamasta oppilaita.

Koulujen tarkoituksenmukaisuutta terveyssääntöihin nähden valvoo erityinen virkailija, tavallisesti yliopiston hygienian professori. Milloin koulu huomataan panevan lapsen terveyttä uhalle liikanaisten lukujen, sopimattomien huoneiden,

koulupenkkien tai m. s. kautta, ryhtyy kantonin hallitus edellämainitun tarkastajan esityksestä ehkäiseviin toimenpiteisiin. Monet ihmisystävälliset seurat valvovat sen ohessa lasten parasta. Erityisissä iltakouluissa löytävät mieluisan oleskelupaikan sellaiset oppilaat, joitten vanhemmat kaukaisen työpaikan takia eivät ennätä hoitaa lapsiaan näiden päästyä varsinaisilta koulutunneilta. Käytöllisesti pystyvien opettajain johtamat kesäsiirtolat tarjoovat kaupunkilais-lapsille terveellistä oleskelua maaseuduilla. Köyhille hankitaan ravintoa ja vaatteita; sairaille lääkärin hoitoa.

Kouluvuosi, joka alkaa heti pääsiäisen jälkeen, jakaantuu kesä- ja talvikauteen.

Lomat ovat lyhyet: primääri-koulussa kestää sitä kaikkiaan noin 8 viikkoa.

Mitä näin on kerrottu Baselista, koskee myös muutamilla poikkeuksilla seuraavia tutkimusalaamme kuuluvia kantoneja: Zürichiä, Luzernia ja Berniä.

Zürichissä käsittää primääri-koulu 8 oppiainetta. Kolmena ensimmäisenä vuonna ovat oppiaineet seuraavat:

	Luokka		
	I	II	III
Biblian historiaa ja siveysoppia	2	2	2
Lukua	9	8	9

	Luokka		
	I	II	III
Laskentoa	7	6	6
Kirjoitusta	—	2	2
Laulua	—	2	2
Voimistelua ja käsitöitä	2	2	2
Summa:	20	22	23

Uskonto on täälläkin vapaa-ehtoinen aine. Kolmella ensimmäisellä oppi-asteella lapset kuitenkin milt'ei poikkeuksetta seuraavat opetusta tässä aineessa.

Zürichissä aloitetaan ensiopetus hallituksen kustantamissa lastentarhoissa. Koulukäynti näissä on pakollinen, milloin vanhemmat eivät pysty kodissa antamaan lapsilleen tarpeellista huolenpitoa ja askartelua. Kouluikä on täytetyt 4 vuotta. Kasvatusvälineinä ovat: leikit, käsityöt, puhe-elinten harjoitus, kertomukset, yksinkertaisten ilmiöitten, esineitten ja kuvien havainnollinen selittely, kävelyretket y. m. Luku-, kirjoitus- ja laskuopetusta ei ole. Oppilaat kootaan ryhmiin, joissa korkeintaan 40 kerrallaan ohjataan. Viikkotuntien luku on korkeintaan 20. Tämäkin koulu on kokonaan maksuton. Parhaimpia opettajavoimia (yksinomaan naisia) koetetaan hankkia näihin pikkukouluihin. Opettajain tulee olla ter-

veitä, iloisia ja toimeensa pystyviä. Koevuoden palveltuaan kiinnitetään he koulun kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Palkka on riittävä: 1,000 fr:n pohjapalkka kohoaa neljällä 250:n fr:in lisäyksellä 2,000 fr:ksi. Aikansa palveltua ovat he oikeutetut eläkkeeseen. Näitä pikkukouluja valvoo erityinen naistarkastaja.

Huolenpito oppilaitten terveydestä on Zürichin kantonissa saavuttanut huippunsa. Kussakin koulussa on muun muassa lääkekirstu, sisältävä tarpeelliset neuvot ensimmäistä apua varten tapaturman tai äkkinäisen sairauden sattuessa. Opettajat harjoitetaan erityisissä kursseissa niitten käyttämiseen. Aika ajoin tutkitaan oppilaitten silmät, korvat ja hampaat. Heikkoja lapsia pidetään erittäin silmällä ja milloin huomataan puutteita ravinto-, vaatetus- ja asuntosuhteissa, koetetaan näitä tavalla tai toisella poistaa. Zürichissä pannaan myös säännöllisesti toimeen änkkäys (Stotterer)-kursseja puhevikaisia lapsia varten.

Luzernissa alkaa kouluikä vasta lapsen täytettyä 6 vuotta ja opetus suoritetaan 6-luokkaisessa primääri-koulussa, jota maaseudulla yksi opettaja johtaa. Myöhempi opetus annetaan jatkokurssien muodossa, joita kestää 16 ikävuoteen. Kurssit eivät ole pitkät — 30 koko- — tai 60 puolenpäivää, mutta aineet ovat hyvin valitut

ja opetus keskittävää. Jotta sotilaallisia tarpeita varten järjestetyissä rekryyttitutkinnoissa saataisiin hyvät tulokset, on sen lisäksi 18 vuotta täyttäneille 40 oppituntia käsittävä kertauskurssi. Luzernissa ovat lomat pitemmät kuin muualla, mutta viikkotunteja on sen sijaan enemmän. Piirustusta harjoitetaan jo ensi oppivuodesta alkaen ja annetaan tälle aineelle erityinen huomio. Uskonnonopetusta ei ole koulun puolesta ensinkään, kantonin asukkaat kun suurimmaksi osaksi ovat katoolilaisia.

Mitä ylläkerrottujen koulujen lukuohjelmiin tulee, kiintyy huomio etukädessä uskonnon-opetukseen. Olemme jo maininneet, että tämä aine poikkeuksetta on fakultatiivinen; oppilaan tarvitsee vain näyttää holhoojansa kirjallisen suostumuksen, niin hän pitemmittä mutkitta vapautetaan olemasta läsnä uskonto-tunneilla. Puhumattakaan katoolisista vanhemmista, jotka helposti ymmärrettävistä syistä eivät mielihyvällä katso, että heidän lapsiaan opetetaan protestanttisissa kouluissa, on protestanttejakin, jotka riistävät lapselta tilaisuuden uskonnollisille vaikutuksille. Koulun alemmilla asteilla ani harvat kodit käyttävät tätä oikeutta, mutta jo kolmantena oppivuonna on luopioitten luku tuntuva. Niinpä Zürichin koulutilasto vuodelta 1901 osoittaa, että yksin pri-

määrikoulussa 525 oppilasta olivat vapautetut puheena olevasta oppiaineesta.

Uskonnonopetus primäärikouluissa käsittää Raamatun historiaa ja siveysoppia. Opetuksen sisällykseen nähden on olemassa ylimmän kouluhallinnon määräys, jonka mukaan esityksen tulee olla niin yleisessä muodossa ja tunnustuksetonta, ettei eri kirkkokuntiin kuuluvain jäsenten uskonnollisia tunteita loukata. Raamatun historiassa ovat vaatimukset pienet: yleisimmät kertomukset ja joku määrä Raamatun-lauseita. Sen sijaan koetetaan lapsen uskonnollis-siveellisiä tunteita herättää opettavaisilla kertomuksilla ja lauluilla. Joku rukous kuuluu myöskin oppimäärään. — Siveysopissa, joka esitetään rinnatusten Raamatun historian kanssa, teroitetaan lasten mieliin velvollisuudet itseään, vanhempia, kanssaihmisiä, yhteiskuntaa ja valtiota kohtaan.

Kun tarkastaa niitä ohjesäännön tapaan laadittuja neuvoja, joita siveellisen kasvatuksen varalle annetaan sekä oppilaille että opettajille, siirtyy ajatus Sveitsiläisen koulun suunnittajaan, Pestalozziin. Kehittäessään koulun tehtävää yksinomaan lapsen luontaisen taipumuksen kannalta, unhoitti hän, — niinkuin varemmin olemme huomauttaneet —, ydinkohdan kaikessa kansanopetuksessa: uskonnon. Vaikka siis Sveitsin koulut

muodollisessa suhteessa tarjoovatkin sanomattoman paljon opettavaista, saapi niistä kumminkin sen vaikutuksen, että koko tästä kauniista koulurakennuksesta valoisine huoneineen ja taitavasti laadittuine lukujärjestyksineen puuttuu jotakin oleellista, puuttuu — perustus.

Luonnollista on, että tällainen kehitys ajanpitkään synnyttäisi vastavaikutuksia. Laajoissa piireissä ollaan nykyään toimessa saadakseen koulussa enemmän kuin tähän asti tilaa kristinopin vaikutuksille. Monessa paikassa on perustettu kouluja, joitten nimi jo tietää, että uskonto täällä on ydinkohtana opetuksessa. „Freie evangelische Volkschule!“, se on tunnuslause, jonka ympärille uusi kasvatussuunta tahtoo koota kaikki ne vanhemmat ja lasten ystävät, joille vielä Raamattuun perustuvat kristilliset kasvatusohjeet ovat rakkaita. Laajalle ulottuvan liikkeen keskusta on Baselissa. Uusi kouluohjelma muuten on sama kuin valtion kouluissa, mutta päähuomio opetuksen kulussa annetaan uskonnolle. Yhteenlaskettu tuntimäärä uskonnon opetuksessa on 3 tuntia viikossa luokkaa kohti, mutta opetus annetaan puolen tunnin kestävissä jaksoissa, niin että kullekin viikon päivälle tulee varsinaista kristinopin opetusta. Raamatun historia on opetuksen painavin osa ja siveysopilliset neuvot johdetaan

Jumalallisen ilmestyksen piiristä. Samoin on historian, äidinkielen ja luonnontieteitten opinnoissa johtavana aatteena kristillinen maailmankatsomus. Tavataanpa täällä yksin kurinpidossakin patriarkaallisesta kasvatustavasta lähtenyttä menettelyä, ruumiinrangaistus, kun erikoistapauksissa on käytännössä.

Baselin kristillinen koulupuuha on omansa osoittamaan, etteivät Sveitsin niin kiitetyt kouluolot edes kotimaassa ole saavuttaneet jakamatonta tunnustusta. Kirkolliselle lasten-opetukselle saammekin Sveitsistä vertauskohtia ainoastaan siinä määrässä kuin on kysymys käytöllisistä terveyshoitoa ja opetusvälineitä y. m. ajanmukaisia kouluvarustuksia koskevista seikoista.

Pohjois-Saksassa.

Kasvatustehtävien pohtimisessa viepi Saksan kansa perinpohjaisuudessa voiton kaikista muista. Syystä kerskataankin täällä koulutilastosta, joka asukaslukuun verrattuna osoittaa maailman suurimman oppilasluvun.

Yleistä, kaikille liittovalloille yhteistä koulujärjestystä ei löydy. Kukin maa järjestää koulunsa omien tarpeittensa ja omituisuuksiensa mukaan. Tämä koskee varsinkin kansanopetusta. Sentähden huomaakin Saksan alemmissa kouluissa paljon eroavaisuuksia oppiaineissa, opetustavoissa, palkoissa y. m. Maalaiskuntain lapset pannaan poikkeuksetta kouluun.

Kirkollisia lastenkouluja ei ole samassa merkityksessä kuin meillä, lasten ensi opetus kun yleensä tapahtuu valtion järjestämien kansakoulujen yhteydessä. Kirkolle on kuitenkin myönnetty tärkeä sija koulujen valvonnassa.

Etusija Saksan liittovaltojen kouluoloissa

annetaan Sachsenin kuningaskunnalle. Tämä uskonpuhdistuksen kotimaa sai v. 1580 ensimmäisen, Lutherin ja Bugenhagenin hengessä laaditun koulujärjestyksensä. Tämä säilyi pääkohdissaan aina vuoteen 1835, jolloin koulun taloudellinen puoli uskottiin porvarilliselle yhteiskunnalle, mutta sen lähin ohjaus ja silmälläpito yhä eteenpäin pysyi kirkon oikeutena.

Nykyinen koululaki on vuodelta 1873. Yksinkertaisin koulumuoto on 8-vuotinen kansakoulukurssi. Tämä on jaettu kahteen osastoon, joista alempi sisältää 4 ikävuosiryhmää yhden opettajan huostassa. Oppiaineet ovat täällä seuraavat: uskonto, äidinkieli ynnä luku ja kirjoitus, laskento, havainto-opetus ynnä kotimaan tunteminen (Heimatskunde) sekä laulu, yhteensä 14 tuntia viikossa.

Koulupakko, joka on ollut voimassa vuodesta 1805, velvoittaa vanhempia sakon, jopa vankeudenkin, uhalla toimittamaan lapsensa kouluun. Kouluikä luetaan 6—14 ikävuoteen; oppilaat opetetaan jos mahdollista erikseen; ainoastaan koulun alimmalla osastolla istuvat pojat ja tytöt samassa huoneessa, kuitenkin sukupuoleen katsoen eri ryhmiin jaettuina.

Koulut, jotka poikkeuksetta ovat tunnustuksellisia, ovat kunnallisseurakuntain kustantamat. Valtion avustus on 150 Rmk apu- eli alemman

osaston opettajalle sekä 300 Rmk varsinaiselle opettajalle. Tuloja karttuu koululle myös oppilasmaksuista, joita perheitten varallisuuden ja yhteisen suostumuksen mukaan suoritetaan. Periaatteessa koulumaksuja ei ole kokonaan poistettu, koska arvellaan, että pienikin maksu on omansa lisäämään opetukselle arvonantoa.

Opettajain palkat ovat verrattain pienet. Maalaisopettaja harvoin saapi lain määräämää pohjapalkkaa enempää, joka on 720 Rmk apulaiselle ja 1,000 Rmk vakinaiselle, sekä välttävä asunto ja polttopuut. Virkavuosia karttuessa kohoaapi palkka jonkun verran. 40 virkavuotta oikeuttaa eläkkeeseen.

Sachsenissa kuten muissakin liittovaltioissa on koulun työskentely yksityiskohtiin saakka koululain ja opetusministerion määräämää, joten varsin vähän jääpi toiminta- ja valintavapautta paikallisille kouluharrastuksille.

Koulun johtokunnassa on seurakunnan pastorilla itse-oikeutettu sija, jota etua ahkerasti käytetään.

Oppiaineista on uskonnolle annettu 3 tuntia viikossa osastoa kohti; ensi kouluvuosina luetaan yksinomaan Raamatun historiaa. Vasta viidentenä oppivuonna siirrytään Lutherin vähään katkismukseen.

Opettajain valmistusta varten löytyy 20 seminaaria, joista suurin osa on miehisiä kokelaita varten. Useimmat koulut ovatkin sen vuoksi miesopettajain hallussa. Sama on laita Saksan muissakin valtioissa. Viimeisen tilaston mukaan on miesopettajia 70,000, naisopettajia vain 10,000. Seminaarin kurssi kestää 5 à 6 vuotta; oppilaaksi voipi päästä jo 13—14 vuoden täytettyä; oppiaineet ovat yleensä samat kuin meillä, paitsi että pojille opetetaan latinaakin, tytöille ranskaa. Seminaarit ovat poikkeuksetta internaatteja, joissa oppilaat saavat asunnon, ruuan ja opetuksen. Kouluun tullessa vaaditaan takaus siitä, että oppilas loppuun asti voi suorittaa koulumaksut.

Preussissa on ensi opetus järjestetty paikallisten tarpeitten mukaan. Tavallisin koulumuoto maalaiskylissä on yhden opettajan johtama yksiluokkainen kansakoulu. Siinä on kolme osastoa, sovitettuna kouluijän mukaan, joka alkaa 6:nnella tai 7:nnellä ikävuodella ja kestää 12 à 13 vuoteen. Yhteenlaskettu oppilasluku voipi olla 80, mutta jos se suurenee tai kouluhuone on riittämätön, järjestetään vuorotteleva koulunkäynti niin, että toiset käyvät aamu-, toiset iltapäivällä. Tuntiluku yhtä opettajaa kohti ei kuitenkaan saa nousta yli 32 viikossa.

Yksiluokkaisen kansakoulun alimman osaston oppiaineet sovitettuina oppitunneille ovat:

Uskontoa	4 t.
Äidinkieltä (kirjoitusta ja lukua)	11 „
Laskentoa	4 „
Laulua	1 „
Voimistelua ja käsitöitä	2 „
Yhteensä	22 t.

Kouluhuoneessa on kullekin lapselle varattu lattia-ala vähintäin 0,6 neliömetriä. Huoneen korkeudesta, tuulettamisesta ja valoisuudesta on myös annettu määräyksiä.

Koulun sisustukseen kuuluu: 1 seinässä riippuva musta taulu, 1 opettajan pöytä, 1 kaappi opetusvälineitä varten, riittävä määrä ajanmukaisia pulpettia, naulakkoja päähineille ja päällysvaatteille y. m. Etehisiä ei tavallisesti ole maalaiskouluissa.

Välttämättömimmät koulukirjat ja opetusvälineet ovat:

1. Lukukirja äidinkielen ja sisäluvun opetusta varten;
2. Seinäkartta, esittävä maakuntaa, jossa koulu sijaitsee.
3. Saksan kartta.
4. Palestinan kartta.

5. Maapallokuvio.
6. Muutamia kuvia ja esineitä havainto-opetusta varten.
7. Aakkoset, puu- eli pahvileyvlle painetut.
8. Viulu laulunopetusta varten.
9. Viivotin ja harppi.
10. Venäläiset kuulapuitteet päässälaskua varten.

Sekä Preussissä että Sachsenissa samoinkuin muuallakin Saksassa luetaan kautta vuoden. Kesälomaa on vain noin kuukauden verta ja siten sovitettuna, että lapset kiireimpänä kesän aikana voivat avustaa vanhempia ulkotöissä. Joulu-, pääsiäis- ja helluntailomaa on yhteensä vain muutama viikko. Tilapäistä lomaa sattuu kuitenkin tuon tuostakin, varsinkin kesällä. Niinpä on tavallista antaa lupaa, milloin lämpömittari aamulla osoittaa 20° varjossa. Opetus tästä luonnollisesti kärsii, sillä lapset jo edeltäpäin valmistuvat n .k. „Hitzenferie“lle.

Opetuksen tarkoitusperästä on olemassa yksityiskohtaisia määräyksiä. Uskonnon opetuksesta Sachsenin kouluissa sanotaan: „että se ennen kaikkea tarkoittakoon lapsen johdattamusta P. Raamatun ja kirkon tunnustuksen tuntemiseen, jotta lapsi omin neuvoin pystyy kirjojen kirjaa lukemaan ja ottamaan osaa seurakunnan jumalanpalvelukseen ja uskonnolliseen elämään“.

Opettajan tulee esittää pyhät kertomukset kirjan omilla sanoilla samalla kun hän elähyttävästi koettaa vaikuttaa lapsen tunne-elämään ja siveelliseen tarmoon. Katkismuksen lukua aloitetaan, kuten sanottiin, vasta ylemmillä osastoilla, koska vaara on tarjona, että se ensimmäisinä kouluvuosina helposti muodostuu kuolettavaksi ulkoluvuksi. Ainoastaan 3 ensimmäistä pääkappaletta Lutherin vähäisestä katkismuksesta luetaan, loput jätetään rippikoulun asiaksi. — Kaikissa kouluissa päätetään viikon työ lyhyäellä hartaushetkeksi sovitetulla sunnuntaitekstin selvityksellä. Kirkollista elämää koetetaan virittää opettamalla ahkeraan virsiä, joiden sävel opitaan viulun avulla, — muuta soittokonetta ei yleensä maalaiskoulussa ole otettu käytäntöön. Opettajalta vaaditaan tarpeen tullen kykyä toimia seurakunnan lukkarina.

Lukemisen-opetuksessa on yleisesti käytännössä meilläkin tuttu „lukukone", s. o. sarja irtonaisia pahvilevyjä, joihin eri äänteet ovat siksi kookkailla kirjaimilla painetut, että lapset helposti voivat seurata yhteisiä ääntämis- ja merkintäharjoituksia. Tämä menettelytapa on kuitenkin uudenaikuisimmissa kouluissa hylätty, koska lapsen toiminta- ja askarteluhalu siinä milt'ei kokonaan on jäänyt syrjälle. Sijaan on tullut menettelytapa, joka on laajentanut irtonaisten kirjainlevyjen käyt-

tämistä siten, että kukin oppilas saapi oman sarjansa, josta hän opettajan johdolla oppii muodostamaan tavuja ja sanoja samassa kun hänen oma toimintakykynsä herättää harrastusta ja karkoittaa ikävystyksen. Tarkoituksen saavuttamiseksi on oppilaan pulpeetti rakennettu niin, että kullakin kirjain levyllä on määrätty paikkansa erikoisissa, kannen etulaitaan sahatuissa uurteissa, josta silmä tarvittaissa helposti löytää määrätyn levyn. Uurteet kulkevat neljässä rivissä sisältäen seuraavat äänimerkit:

1. A E J O U I Eu Au N M R T X C Ph ah
2. a e i o u ei eu au n m r f y c ch
3. l b p t d s k x g h v w ch ih
4. L B P T D S St K Z G H V W kh oh uh

Nämät ovat etusivulla; takasivulla ovat:

1. Ä ö ü Ö Ü j qu Äu n m r f x c ph aa
2. ä Ei ie ö ü ai Eu äu nn mm rr ff y ck ee
3. ll p pp tt t ß qu chs tx g h w v Ch ich
4. l b Pf Th d s st k x g h v w sch oo ih

Opetus liittyy aina johonkuhun tuttuun satuun tai kertomukseen, siinä olevat nimet, esineet ja paikat sovitetaan kyselmyksillä lasten jokapäiväisiin havaintoihin; ja viivytään sellaisessa sanassa,

jossa opittava ääni kulloinkin sattuvasli esiintyy.[1] Toisinaan saavat lapset myös piirtää opittu ääni liuskakivilevylle, joka pulpeetin kanteen vartavasten kiinnitettynä aina on käsillä.

Missä uutta menettelytapaa pidemmän aikaa on koeteltu, on huomattu, että lapsi ihmeteltävän lyhyessä ajassa — noin 6 à 8 viikossa — ilman tuota ikävää tavausmetoodia oppii sujuvasti kirjasta lukemaan; puhumattakaan siitä, että harrastuksen herättäminen ja lapsen toiminnanhalun tyydyttäminen, joka opetuksessa pidetään niin tärkeänä, koko lailla on onnistunut.

Kirjoittamis-opetus on enimmäkseen yhdistetty lukuharjoituksiin, mutta äskenmainittu uusi opetustapa on luopunut siitäkin arvellen, että kirjoituksenopetus sinänsä on siksi tärkeä oppiaine,

---

[1] Eräässä Casselin läheisessä maalaiskoulussa opittiin esim. *h*-ääni seuraavaan tapaan: opettaja kertoi ensin huvittavan kertomuksen „Kukon" (*H*ahn) seikkailuista; tämän tehtyään kääntää hän mustan taulun esille, johon taitavalla kädellä on piirretty muhkean kukon kuva. Moniaat kysymykset kiinnittävät lasten huomiota tauluun: „kukolla on harja — osaako se harjata itsensä?" „sillä on kannukset — osaako se ratsastaa?" j. n. e. Opettaja sitte selvästi ja kuuluvasti lausuu äänteen, huomauttaen hengityksestä, suun asennosta y. m. ja kun tämä on selvinnyt, lausuvat oppilaat äänteen yksitellen ja kuorossa. Lopuksi h-kirjain eri muodoissaan piirretään isolle taululle, josta lapset jäljentävät sen omille tauluilleen.

että se vaatii itsenäisen sijan opetuksen menossa. Sääntönä on: vaikeimmasta helpompaan, ensin lukeminen, sitten kirjoittaminen.

Laskennonopetuksessa pidetään käytöllisisiä elämän oloja silmämääränä. Kaikki suuret ja moninumeroiset lukujaksot jätetään sikseen ja tyydytään sellaisiin lukuihin, joita sattuu jokapäiväisessä elämässä. Laskuharjoitukset järjestetään siten, että lapset samassa tutustuvat käytännössä oleviin mittoihin, painoihin ja rahajärjestelmään. Päässälaskua varten ovat n. k. venäläiset kuulapuitteet saavuttaneet suuren käytännön.

Opetus eri aineissa annetaan hyvin pienissä erissä. Saksalaisten tunnnttu perinpohjaisuus on tässäkin silmiinpistävää. Hitaasti, mutta varmasti edistytään; mutta jäljet eivät helposti mene umpeen; mitä kerran on opittu, se säilyy tietovarastossa.

Havaintovälikappaleita oli koetettu hankkia ja siksi kelpasi hyvinkin yksinkertaiset esineet. Muutamissa kouluissa oli kattokoristuksena ilmansuuntia esittävä maalaus: Koulupihalla oli viljelty maa-ala, jossa tavallisimmat kyökkikasvit olivat nähtävinä.

Huvittavan yleiskuvan Saksan kouluoloista tarjosi Dresdenissä viime kesänä järjestetty koulunäyttely. Kaikista Saksan liittovalloista oli tänne koottu harvinaisen runsas ainevarasto sekä

oppikoulu- että kansanopetuksen alalta. Tarkan tilaston ohessa sai täällä tutustua koulun rakennus- ja sisustamistarpeisin, opetusvälineihin, koulupuutarhoihin, lasten töihin, terveydenhoitoon y. m. Ruumiilliselle työlle rinnatusten lukujen kanssa on ruvettu yhä enemmän antamaan arvoa, mutta käsitöissä ei ole ammattiopetus silmämääränä, vaan kasvatus. Kun työ on paras varokeino siveellisiä vaaroja vastaan, ovat erityiset yhdistykset pitämässä huolta siitä, että lapset joutohetkinä pidetään terveellisessä toiminnassa. Heikkolahjaisilla on erityiset koulunsa; keitto- ja talousopetusta annetaan. Lasten ruumiillisesta hyvinvoinnista pidetään huolta palkkaamalla erityiset koululääkärit, järjestämällä vapaat kylvyt ja kesäsiirtolat. Köyhille annetaan ruokaa ja vaatteita. Monet ihmisystävälliset, lasten parasta tarkoittavat seurat ovat ahkerassa toiminnassa; — eräskin on yksinomaiseksi tehtäväkseen ottanut vaatteiden hankkiminen rippilapsille.

Saksan taitavasti suunnitellussa opetusjärjestelmässä on kuitenkin ammottava aukko — kotiopetukselle tuskin ensinkään suodaan huomiota. Lapset tavallisesti toimitetaan kouluun ilman mitään esivalmistusta. Paikka paikoin — maalaiskylissäkin — tapaa kuitenkin n. k. „Kindergarten“ — lastentarhoja, jotka ovat aijotut korvaamaan

kotiopetuksen puutetta. Kun lastentarhojen kasvatustehtävälle nykyään asetetaan suuria toiveita, lienee tässä paikallaan tehdä niistä tarkemmin selkoa.

Lastentarhojen nerokas luoja on thuringilainen pedagogi Friedrich Fröbel († 1852), joka Napoleonin sotien näännyttämässä isänmaassaan koetti toteuttaa Pestalozzin kasvatusihanteita. Fröbel niinkuin hänen sveitsiläinen aatetoverinsa olivat yksimieliset siinä, että kaiken kasvatuksen painopisti on pantava lapsen varhaisimpaan ikäkauteen. Mutta kun Pestalozzi piti kristillisen kodin vaikutukset riittävinä, suunnitteli Fröbel kuuluisat lastentarhansa välittämään kodin jo myöhäisemmän koulun kasvatusta. Teoksissaan: „Die Menschenerziehung", — „Kommt, lasst uns unsern Kindern leben", y. m. on hän esittänyt optimistiset mielipiteensä ihmiskunnan nuorentamiseksi. Fröbelin mielestä muodostavat kuusi ensimäistä ikävuotta niin tärkeän jakson ihmiselämässä, ettei „löydy sitä miehuudenijän ajatuksen, tiedon ja taidon alaa, joka ei olisi imenyt ensi vaikuttimensa lapsuuden vuosista". Sentähden ei näitä vuosia sovi jättää sattuman varaan, mikä olisi seurauksena, jos kodin enemmän tai vähemmän yksipuoliset vaikutukset yksinomaan saisivat lasta ohjata. Lasten sielunelä-

män tarkkana tutkijana laati hän sitten kasvatusjärjestelmän, jolla luuli voivansa osoittaa erehtymättömän tien lapsen saattamiseksi „sopusointuun Jumalan, ihmisten ja luonnon kanssa“.

Fröbelin järjestelmässä on varsinkin yksi sana, joka kuvaa hänen kantansa, se on: „Darstellung“ „Darstellung durch Thätigheit“. Työskentely, toiminta, se on alku- ja loppukohta Fröbelin kasvatussuunnittelussa. Lapselle on valmistettava tilaisuutta tyydyttämään tarvettaan esittää, toimittaa jotakin. Niinkuin ikäihminen työssä ja toiminnassa löytää parhaimman tyydytyksensä, niin myös lapsi. Mutta lapsen varhaisin toiminta- ja askaroimismuoto on leikki. Ja leikki Fröbelin mielestä ei ole vain jotakin tilapäistä, vaan se vaatii systeeminsä, joka matemaattisella tarkkuudella johtaa kokonaistulokseen, jossa kaikki hyppäykset vältetään. Nerokkaasti on hän laatinut pitkän sarjan lasten leikkejä, siinä nappulat, palikat, sauvat ja renkaat, siinä lastu-, savi-, hiekka- ja paperityöt, monenmoiset liikeleikit laulu-ineen y. m., puhumattakaan palloista, lieriöistä ja muista mittausopillisista kuvioista, joitten tarkka sommittelu ja vertaaaminen on sarjan tärkein osa.

Kasvatuslaitos, jossa Fröbel tahtoo toteuttaa aatteensa on lastentarha. „Sen tarkoitus“, sanoo hän, „ei ole ainoastaan ottaa suojelukseensa lap-

set ennen heidän varsinaista kouluikäänsä, vaan antaa heille koko olentoansa vastaavaa toimintaa, vahvistaa heidän voimiaan, kehittää aisteja ja pitää toiminnassa heräävää henkeä, tutustuttaa heitä luontoon ja ihmismaailmaan, oikein ohjata sydäntä ja mieltä ja ennen kaikkea opastaa heidät kaiken elämän alkuun, yhteyteen Jumalan kanssa. Leikissä tulee lasten iloisesti ja monipuolisesti, kaikkia voimiaan harjoittaen ja kehittäen, viattomassa rattoisuudessa, yksimielisyydessä ja hurskaassa lapsellisuudessa esiintyä, valmistuen vakaasti koululle ja tuleville elämän asteille niinkuin taimet puutarhassa taivaan siunauksen ja puutarhurin tarkkaavan hoidon alaisina."

Ensimäisen lastentarhansa perusti Fröbel Thüringin Blankenburgiin v. 1837 ja kymmenkunta vuotta myöhemmin toisen Marienthaliin, jonka yhteyteen hän myös järjesti seminaarin lastentarha opettajia varten. Fröbelin aate voitti nopeasti alaa ei ainoastaan Saksassa, mutta myös naapurivaltakunnissa. Nykyään löytyy lastentarhoja kaikissa Euroopan valtioissa, vieläpä ulkopuolellakin — Ameriikassa, Japanissa, Intiassa.

Kritiikki on toisinaan hyvinkin ankarasti kohdellut Fröbelin järjestelmää. Niinpä Preussissä pitkäksi aikaa kiellettiin kaikki hänen ohjelmansa mukaan toimivat koulut. Paljon onkin siinä kei-

notekoista ja huomattavasti se vieroittaa lapset kodista. Työskentely sekä leikki on toisinaan niin järjestelmällistä, että lapsen todellinen kehitys siitä kärsii ja tietopuolinen kasvatus jääpi takapajulle, kun tavallisesti käypi niinkuin eräs kasvattaja (Baur) sanoo: „leikki opitaan ja oppi leikissä hukataan". Taitavalla johdolla voipi Fröbelin järjestelmä saada paljon hyvää aikaan, varsinkin suurkaupungeissa, missä niin monelta lapselta puuttuu hyvä koti. Tärkeänä tuloksena Fröbelin mietteistä on myös pidettävä se harrastus, mikä nykyään on tullut lasten käsityöopetuksen osaksi.[1]

Viime vuosikymmeninä on Fröbelin aatteita ahkerasti pantu käytäntöön. Dresdenin kuuluisassa Fröbelstiftungissa, jossa oppi-isän menettelytapoja seurataan kentiesi tarkemmin kuin missään muualla, valmistuu joka vuosi satakunta lastentarhaopettajaa, vieläpä on erityinen lastentarhaosasto pystyvien lastenhoitajien valmistamiseksi. Berlinin suuremmoisessa „Pestalozzi-Fröbelhaus"-nimisessä laitoksessa on kodin ja koulun yhteisvaikutusta koetettu saada aikaan sovittamalla yhteen Pestalozzin ja Fröbelin aatteita. Hampurgin Fröbel-laitoksessa huomaa samaa.

[1] Tässä sopii mainita, että Uno Cygnaeuksen ansiot puheenalaisessa oppiaineessa ovat Saksassa sekä tunnetut että arvossa pidetyt.

Kirkollisissa piireissä eivät Fröbelin lastentarhat ole saavuttaneet jakamatonta tunnustusta. Fröbel itse kyllä rakensi systeeminsä kristilliselle perustukselle, mutta viimeisten vuosikymmenien kuluessa on kristinuskolle jotensakin vieras Herbartilainen kasvatus-suunta, jota nykyään Jenassa ahkerasti opiskellaan, saanut paljon luopumusta aikaan alkuperäisistä periaatteista. Uuden suunnan vastapainoksi on laadittu kouluohjelmia, joissa nimenomaan kristillisen kasvatusopin näkökohdat otetaan varten. Sellaisia ovat sisälähetyksen historiassa tuttujen pappien Oberlinin ja Fliednerin suunnittamat pikkukoulut, joita nykyään tapaa useimmissa Saksan luterisissä seurakunnissa. Niitten kasvatus-menettelyssä — semminkin havaintoja askarteluopetuksessa — huomaa helposti Pestalozzin ja Fröbelin jälkiä, mutta keskittämyskohta kaikelle opetukselle lähtee kristillisestä maailmankatsomuksesta. Mainittuja laitoksia tapaakin etenkin sellaisissa paikoissa, missä hengellinen elämä — esim. sisälähetyksen harrastamisessa — on virkeä. Kun meidän kirkolliselle lastenopetuksellemme tässä suhteessa tarjoutuu vertauskohtia, lienee tarkempi esitys niistä paikallaan.

Omituisuutena mainittakoon heti, että Fliednerin ja Oberlinin hengessä työskentelevät semi-

naarit mallikouluineen olivat tavallisesti järjestetyt jonkun diakonissa-laitoksen yhteyteen. Niin oli laita Dresdenissä, Hamburgissa, Mainzissa, Nürnbergissä. Huomattavaa on kuitenkin, että seminaari työskentelee aivan itsenäisesti, riippumatta sairashoitajan valmistuslaitoksesta.

Erityistä mielenkiintoa herätti Dresdenin Diakonissa-laitoksen yhteydessä oleva „Seminars für Kleinkinder-lehrerinnen", siinä kun opetussuunnitelma oli erikoisen selvästi laadittu. Ensimäinen ehto seminaariin pääsyä varten oli „tulokkaan vakava aikomus palvella Herraa ja Hänen tykönsä johdattaa lapset Kristuksen sanojen mukaan: sallikaat lasten tulla minun tyköni". Sisäänpääsyvaatimukset muuten olivat: hyvät koulutiedot, taitoa käsitöissä ja taipumusta lauluun ja soitantoon, ikä 16—30 vuotta. Oppikurssi on oppilaitten esitietojen mukaan 1 tai 1½ vuotta, jona aikana oppilaat laitoksessa nauttivat kokohoitoa 45 Rmkn maksusta kuukaudessa. Johtajan toimi uskotaan kasvatustehtäviin perehtyneelle diakonissalle, ja opettajiksi koetetaan saada etupäässä korkeamman yliopistollisen sivistyksen saaneita pappismiehiä.

Vuosikurssi — 42 opetusviikkoa — käsitti seuraavat aineet ja harjoitukset:

1. Katkismus. 2. Kirkkohistoria. 3. Biblian

historia. 4. Kasvatusoppi. 5. Sielutiede. 6—7. Terveyshoito ja sairasoppi. 8. Opetusoppi. 9. Luonnonhistoria. 10. Yleinen historia. 11. Pedagogiikan historia. 12. Äidinkieli. 13. Fröbelin leikit ja askartelu. 14. Piirustus. 15—16. Lasten ja naisten käsityöt. 17. Voimistelu. 18. Kuorolaulu ja soitanto. 19. Lasten laulut ja leikit.

Kunkin oppitunnin ennätys oli jo ennakolta tarkasti määrätty. Opetusoppi esim. käsitti seuraavat ennätykset:

1—5 tunti: johdanto Didaktiikkaan,
5—6 „ tärkeimmät opetusmuodot (analyytinen, synteetinen y. m.);
7 „ tavallisimmat opetussäännöt;
8—11 „ formaalinen, materialinen ja pedagoginen opetus;
12 „ johdanto spesialiseen Metodiikkaan;
13 „ opetusmeno; — muoto; — välineet; — sävy;
14 „ Raamatun historian metodiikka;
15—17 „ Raamatullisten kertomusten esittäminen pikkukouluissa;
18—20 „ oppiaineitten käytöllinen sovittelu;
21—27 „ havainto-opetus (erittäin Pestalozzin);
28—31 „ valmistukset;
32—34 „ kertomukset pikkukouluissa;

35—37 „ ulkoluvusta;
38—40 „ laulusta;
41—42 „ kertausta.

Harvinaisuutensa vuoksi ansaitsee mainitsemista opetus sairashoidossa, jossa 20 tunnin ennätykset ovat:

1—2 tunti: Taudista ja taudin syistä;
3—9 „ tarttuvat lasten taudit (tuli- ja tuhka rokko, hinkuyskä, y. m.);
10—12 „ ensimäinen apu tapaturmassa;
13—17 „ sairaan huone ja sen sisustus, vuode, puku, ruoka, kylvyt;
18 „ kuumeen mittaus, desinfektioni;
19 „ hyvän sairaanhoitajan ominaisuudet;
20 tunti: kertausta.

Tästä jo huomaa miten perinpohjaisesti oppilaita koetetaan varustaa ennenkuin lähtevät työmaille. Ja kun laitos näkyväksi tunnuslauseeksi oli juhlasaliinsa piirtänyt: „Suche Jesum und sein Licht, alles andre hilft dir nicht!“, — on syytä otaksua, että ne 460 oppilasta, jotka vuodesta 1872 ovat täältä lasketut, myös sydämessään ovat säilyttäneet suuren Mestarinsa kasvatusihanteet.

Tietopuolisen opetuksen rinnalla pidetään Saksassa myös koulun kasvatustehtävää tärkeänä.

Herbartin kasvatussuunnalla on tähän nähden suuret ansiot. „Koti kasvattaa, koulu opettaa“, siitä hyvin yleisestä käsityskannasta pyritään erilleen. Erittäin koetetaan tutustua lasten koti oloihin, jotta saataisi lapsen yksilöllinen varustus selville ja siten päästäisi enemmän henkilökohtaiseen opetukseen.

Norjassa.

Huomattavin ilmiö Norjan kirkollisessa lastenopetuksessa on yliopiston yhteyteen järjestetty luennoitsijan toimi kristillisessa kasvatusopissa. Norjan kirkko on ajoissa oivaltanut, että sanan-palvelijoilta kysytään siksi paljon asiantuntemusta tärkeissä kasvatuskysymyksissä, että perehtyminen näihin edellyttää erikoislukuja yliopistossa. Siinä tarkoituksessa pidetään Kristianian yliopiston teologisessa tiedekunnassa kunakin lukuvuonna kristillistä kasvatusoppia esittäviä luennoita, jonka ohessa tehdään selkoa Norjalaisen koulun historiallisesta kehityksestä. Syyslukukautena 1903 esitti luennoitsija tärkeimmät kohdat pedagogiikan historiasta sovitettuna erittäin valaisevaan esitykseen nykyajan tärkeimmistä kasvatusvirtauksista ja niitten suhteista kristilliseen maailmankatsomukseen. Seuraavassa on luentojen perustuksella laadittu katsaus Norjan kouluoloihin vuodesta

1814, mikäli ne tarjoovat vertauskohtia meidän kirkolliselle opetustoimellemme.[1])

Kansanopetuksen kehitys Norjassa kulki kauvan Tanskan esikuvien mukaan. Vasta 1814, jolloin nämät valtiot eroitettiin, ruvettiin Norjassa järjestämään lastenopetusta itsenäiselle kannalle. Ensimäisen lakinsa maalaiskouluja varten sai Norja 1827. Tärkeitä parannuksia tuli tämän kautta lasten opetukseen. Tuntuvimmat puutteet ennen lain ilmestymistä olivat etenkin siinä, että paitsi varsinaista lakia kaivattiin laitoksia opettajain valmistusta varten; tuntuva puute oli myös luku- ja oppikirjoista sekä opetusvälineistä. Maalaiskouluissa käytettiin miltei yksinomaan sisäluvun opetuksessa Uutta Testamenttiä sekä virsikirjaa; oppikirjana: katkismusta selityksineen. Opetus supistui etupäässä katekismus- ja virsikirjaläksyjen kuulusteluun, jonka lisäksi tuli koneellinen sisälukuläksyjen suoritus. Kuulustelun aikana sai osa lapsia ääneen harjoittaa läksyjään. Koulut olivat poikkeuksetta kiertäviä ja kouluhuoneena käytettiin tavallisesti perheen ainoata huonetta, jossa talon väki kokoontui jokapäiväi-

[1]) Norjan koulun historiikistä tuli loppupuoli seuraavan kevätkauden osalle, mutta luennoitsija, teol. kand. Wildhagen valmisti minulle hyväntahtoisesti tilaisuuden tutustua hänen käsikirjoituksiinsa jo varemmin.

seen askarteluun. Koulukäyntiaika oli lakimääräyksen puutteessa kokonaan sattuman varassa — siis varsin vaihteleva eri seurakunnissa; noin 5 à 12 viikkoa vuodessa pidettiin kunkin lapsen osalle riittävänä. Vaatimukset koulun tarkoitusperälle olivatkin pienet: välttävän sisäluvun saavuttaminen rippikoulua varten, siinä kaikki. Kotiopetusta kiitetään siitä, että tästä kutakuinkin suoriuduttiin.

Koulun aineellinen puoli oli kuitenkin tähän aikan verrattain hyvin turvattu. Katooliselle kirkolle tulleista lahjoituksista oli valtio, uskonpuhdistuksen yhteydessä, omaksunut suurimman osan, muodostaen siitä 17 miljoonaan kr. nousevan valistusrahaston, „oplysningsvaesenets fond", jonka vuotuisista tuloista 2/3 osaa oli käytettävänä yleishyödyllisiin — sekä valistustarkoituksiin. Tästä rahastosta annettiin muun muassa eläkkeitä pikkukoulujen opettajille ja näiden leskille.

Laki vuodelta 1827 sai tuntuvia parannuksia aikaan.

Entinen kiertävä koulu määrättiin kiintonaiseksi kunkin emäseurakunnan kirkonkylässä sekä suuremmissa tehdaspaikoissa, ja yleensä siellä, missä kansa katsottiin ilman suuria uhrauksia voivan sellaisen kustantaa ja ylläpitää. Näin syntyneelle kiintonaiselle koululle oli rakennettava oma huoneusto ja siinä piti määrätyn koulupiirin

lapset erityisen koulukommissionin katsannon alla nauttia opetusta; tähän otettiin myös sellaiset lapset, jotka emäseurakunnan pastori katsoi olevan huolellisemman opetuksen tarpeessa.

Muuten piti jokaisessa seurakunnassa löytymään riittävä määrä kiertokouluja; siinä tarkoituksessa oli seurakunta jaettava koulupiireihin. ja jokainen näistä ruotuihin. Vuotuinen koulukäyntiaika kullekin lapselle määrättiin 3, eli vähintäin 2 kuukaudeksi. Kussakin koulupiirissä toimi „koulumestari", jolle kukin ruotu opetuksen kestäessä oli velvoitettu antamaan ruuan ja asunnon, rahapalkkansa oli 80 kr., joka maksettiin hänelle seurakunnan yhteisestä koulukassasta.

Opettajansa saivat kiinteät koulut erityisistä lukkarien valmistusta varten, tavallisesti hiippakunnan pääkaupunkiin järjestetyistä oppilaitoksista. Kiertävien koulujen opettajavalmistus oli uskottu emäkirkon lukkarille, osaksi kirkkoherralle (sogneprest). Kustakin oppilaasta, jonka provasti oli loppututkinnossa hyväksynyt, sai lukkari kohtuullisen korvauksen.

Lukkariopettajan nimitti piispa, tehdaspaikkoihin nimitti opettajan kontrahtiprovasti kuultuaan seurakunnan papin ja tehtaan omistajan mieltä, kaikki muut opettajat, sekä kiertävissä että

kiinteissä kouluissa, saivat nimityksensä yksinomaan seurakunnan esipapilta.

Oppiaineet sekä kiinteissä että kiertävissä kouluissa olivat: 1) sisäluku ynnä siihen liittyvä „ymmärryksen kehittäminen" (forstandsövelse), 2) uskonoppi ja Raamatun historia sopivien oppikirjojen perustuksella, 3) laulua virsikirjan mukaan, 4) kirjoitusta ja laskentoa. Missä olosuhteet niin myönsivät, tuli erityisen koulukommisionin kirkkoraatia vastaavan lautakunnan ohessa valvoa, että opetus kävi ensi alkeita ulommaksi ja että siihen otettiin muitakin yleishyödyllisiä aineita kuin äsken mainitut.

Edellisestä huomaamme, että Norjan ensimäinen maalaiskoululaki asetti tarkoitusperänsä kokonaan kirkollisen seurakuntaopetuksen piiriin. Siinä se osoittikin uskollisuutta uskonpuhdistuksen periaatteille aikana, jolloin monessa maassa valistusajan encyklopediset kouluharrastukset tekivät voitavansa näännyttääksensä kristinuskon henkeä.

Oppivelvollisuus luettiin 7 à 8 ikävuodesta ja saattoi kestää rippikouluun saakka, milloin seurakunnan pappi sitä vaati.

Piispain tehtävä oli laatia kukin hiippakunnalleen suunnitelma opetuksen menoa ja kurinpitoa varten; tämä samoin kuin opettajia varten

laadittu ohjesääntö oli jätettävä hallituksen vahvistettavaksi.

Monine ansioineen ei kuitenkaan nyt puheena oleva koululaki ollut ilman puutteita.

Sellaisia huomataan varsinkin jos etsimme määräyksiä oppilaitten ryhmittämisestä osastoihin iän ja opin mukaan. Varsin kirjavissa kypsyys- ja ikäsuhteissa piti opettajan muka sinä lyhyenä aikana, joka tuli kunkin ruodun osaksi, saada keskittyvää opetusta aikaan. Ja tämä yritys jäi sitä enemmän mahdottomuudeksi, kun opettajat tällaisissa kouluissa poikkeuksetta olivat pienillä opetus- ja alkeistiedoilla varustetut. Käytännössä kuitenkin haitallisimmat puutteet korjattiin sitä myöden kuin ruvettiin järjestämään erikoiset oppilaitokset tulevien opettajien valmistusta varten.

Pikkukoulu, milloin kiertävässä, milloin kiinteässä muodossa, pysyi sitten maalaislasten ainoana opinahjona aina vuoteen 1860, jolloin varsinainen kansakoululaki ilmestyi. Tästä lähtien alkaa pikkukoulu muuttamaan alkuperäistä tarkoitusperäänsä. Rippikouluopetus joutuu yhä enemmän silmämäärästä ja valmistus varsinaista kansakoulua varten astuu etusijalle.

Uuden lain aiheuttamista parannuksista laajemman kansanopetuksen elvyttämiseksi tulivat useat pikkukoulunkin hyväksi. Koulujen piirijako

järjestettiin käytöllisiä asunto-oloja enemmän kuin tähän asti varteen ottamalla; missä talot olivat siksi lähellä toisiaan, että noin 30 kouluikäistä lasta saattoi haitatta käydä samassa koulussa, määrättiin tämä kiinteäksi, ja oli sille rakennettava oma huoneustonsa; missä asutus oli harvempaa ja varat vähissä, säilyi kiertokoulu toistaiseksi kiertävänä, sijoitettuna jonkun yksityisen asuntoon. Kussakin piirissä annettiin opetusta 12 viikkoa vuodessa, tai — milloin lapset olivat jaetut osastoihin — 9 viikkoa kussakin. Oppiaineet tulivat seuraaviksi: sisäluku, kristinoppi, valitut kappaleet soveliaasta lukukirjasta, laulua, kirjoitusta ja laskentoa; pojille saatettiin tämän lisäksi antaa opetusta sotilastempuissa ja voimistelussa.

Opettajavalmistus, joka tähän asti oli antanut paljon toivomisen varaa, jäi yhä entiselleen. Opettajakokelaitten lukumäärä tosin kasvoi tuntuvasti, kun kansakoulun ylemmän osaston opettajat saivat uuden lain kautta luvan järjestää kursseja n. k. laererskoler, jossa pikkukouluopettajiksi aikovia opastettiin. Mutta kun nämät kurssit tavallisesti muodostuivat kansakoulun oppiaineitten kertaukseksi ilman sanottavaa ohjausta opetustehtävissä, jäi niitten vaikutus pikkukouluihin nähden vähemmän hyödyttäväksi.

Koulujen valvonta järjestettiin vuoden 1860

lain kautta siten, että koulun lähin johto yhä uskottiin seurakunnan papille, jonka tuli olla puheenjohtajana ennenmainitussa kunnan miehistä muodostetussa koulukommisionissa. Papilta vaadittiin erityisesti, että hän piti tarkkaa huolta kaikista kasvatusta ja opetusta koskevista seikoista; hänen tuli kaikilla tarjona olevilla keinoilla: käynneillä, kehoituksilla ja varoituksilla vaikuttaa, että ahkeruus, järjestys ja uskonnollinen mieliala vallitsi koulussa.

Koulun taloutta koetti uusi laki turvata säätämällä yhteisiä koulurahastoja. Sellaisia piti löytymän sekä kunnan että kunkin amtin huostassa.

Koulun ylintä valvontaa varten perustettiin erityinen hallinto koko hiippa- ja amtialueelle. Siihen tuli jäseneksl piispa ja maaherra (amtman) sekä lisäksi erityinen tarkastaja maalaiskouluille. Näitten tuli muun muassa tutkia ja hyväksyä kaikki oppi- ja lukukirjat sekä antaa määräyksiä soveliaitten opetusvälineitten hankkimisesta.

Puutteena 1860 vuoden laissa on pidettävä, että suhde pikkukoulun ja varsinaisen kansakoulun välillä jääpi miltei kokonaan selittämättä. Pikkukoulu oli kadottanut alkuperäisen luontonsa ja muotonsa, mutta sijalle tullut kansakoulu ei

vastanut sitä tarkoitusta, jota asetetaan laajempaa kansanopetusta tähtäävälle koululle. Tälle seikalle toi koululaki vuodelta 1889, joka nykyään on voimassa, selvitystä, siinä kun tehdään tarkka ero pikkukoulun ja varsinaisen kansakoulun välillä. Nykyinen koululaki antaa maalaiskouluista seuraavat määräykset: Koulu on tästä lähtien säännöllisesti 7 vuotinen — ennen oli koulukäynti, kuten varemmin on huomautettu, varsin epämääräinen, kestäen 7 à 8 ikävuodesta rippikouluikään, joka vaihteli 14 ja 16 ikävuoden välillä. Laissa määrätty kouluaika käsittää nykyään ikävuodet 7—14. — Oppiaika, jota niinikään oli haitannut epäsäännöllisyys, määrättiin nyt kullekin oppilaalle vähintäin 12 viikoksi vuodessa; tarpeen vaatiessa voitiin tätä määräaikaa pidentään 15 viikoksi. Kouluviikko on pikkukoulussa 30 tuntinen.

Luokkajako, joka useimmiten puuttui vanhassa koulussa, tuli nyt pakolliseksi. Kussakin piirissä on koulu jaettava 2:n osaan: 1:n eli pikkukoulu 7—10 vuotisille ja 2:n osasto lapsille, jotka ovat 10—14 vuoden välissä. Jälkimmäinen osasto on poikkeuksetta kohdallaan oleva, kun taas pikkukoulut entiseen tapaan voivat, missä paikalliset olot sitä vaativat, kiertää paikasta toiseen.

Oppiaineet näin järjestetyssä pikkukoulussa ovat: kristinoppi, äidinkieli, laskento, kirjoitus ja laulu; opetuksen tarkoitus on valmistaa oppilaita kansakoulun ylempään osastoon.

Pikkukoulun kustannuksista suorittaa valtio 1/3 osan, jopa 1/2 sellaisissa kunnissa, jotka muuten joutuisivat liikarasitukseen. Opettajan palkka on 8 kruunua kouluviikosta ynnä ruokarahat; 5 ja 10 vuoden palvelusajasta on pienempi palkanlisäys.

Opettajakelpoisuus on lain kautta määrätty siten, että opettajaksi pyrkivän tulee erityisen koko maata käsittävän tutkintolautakunnan edessä suorittaa sekä tietopuoliset että käytölliset kokeet. Vaatimukset vastaavat suunnilleen täydellisen kansakoulun oppimäärää, jonka lisäksi tulee jonkun ajan opetuksenkuuntelu ja harjoitus alemmassa kansakoulussa.

Varmentaakseen kokelaitten tietoja on varsinaisten kansakouluseminaarien yhteyteen ruvettu järjestämään valmistava luokka, jossa erityisesti pidetään pikkukoulun oppimäärä harjoituksineen silmällä; sitä paitsi on heillä lukuisasti tarjona kansakouluopettajien toimeenpanemia yksityisiä oppikursseja.

Valtion järjestämää pikkukouluseminaaria ei ole Norjassa; ja varsin niukka on valtion kannatus

yksityisten toimesta lähteneille opettajavalmistuspuuhille.

Koulun valvonta ja tarkastus on nykyisen lain kautta joutunut miltei yksinomaan kunnan haltuun. Piispalla on tarkastusvalta ainoastaan uskonnon opetuksen nähden, ja läänin päämiehellä, amtman'illa, valtiovarojen käyttöön nähden. Kunkin koulupiirin asioita valvoo n. k. „skolestyre", johon kuuluu seurakunnan pappi, muutamat kunnan miehet sekä opettajiston edustaja; pappi ei enää ole itseoikeutettu puheenjohtaja niinkuin ennen. Tämä kunnallinen koululautakunta asettaa kaikki virat ja päättää viimekädessä kaikissa opetusta, lukuohjelmaa, tuntijakoa, kurinpitoa y. m. koskevissa kysymyksissä. Valtion puolesta on vain tarkastaja, joka ryhtyy toimiin, milloin lainrikkomusta tapahtuu tai häneltä neuvoja ja ohjausta kysytään.

Koulupakko on Norjassa tavallaan olemassa. Kunakin vuonna tehdään kaikista koulupiirissä olevista kouluikäisistä luettelo ja milloin huomataan, että lapsi ei ole nauttimassa sitä opetusta, joka hänelle oikeutena kuuluu joko kodissa tai koulussa, toimitetaan tutkinto ja niskoittelevat holhoojat saatetaan edesvastaukseen. Henkisesti heikkoja ja kasvatuksen puolesta laiminlyötyjä lapsia varten on maalaiskunnissakin erityiset pakolliset toimenpiteet.

Uuden koululain kautta on siis Norjan kansakoulu pikkukouluineen muuttunut kokonaan kunnalliseksi laitokseksi. Valtio ei ryhdy koulun sisällisiin asioihin, vaan tyytyy olemaan ohjaajana ja riidan ratkaisijana, milloin erimielisyyttä sattuu; — Kirkon etuja on valvottu mikäli seurakunnan pappi saapi ääneensä kuuluviin yhteisissä neuvotteluissa.

Pikkukoulu on nykyään pohjakouluna Norjan kansanopetuksen ylemmille asteille.

Ruotsissa.

Ruotsissa ovat pikkukoulut, samoin kuin kansakoulutkin seurakuntain eli siis kirkollisia laitoksia. Ne muodostavat täälläkin pohjakoulun kansakoululle ja löytyy niitä useampaa laatua.

1. kaksiluokkainen, jossa kummallakin luokalla on eri opettajansa;
2. kaksiluokkainen yhdellä opettajalla, joka johtaa yht'aikaa molemmat luokat;
3. kaksiosastoinen pikkukoulu, josta ensimäinen osasto käsittää yhden vuosiluokan ja toinen osasto yhden tahi kaksi vuosiluokkaa; molempia luokkia opettaa sama henkilö eri aikoina.

Koulukäynti alkaa sinä lukuvuonna, jolloin lapsi täyttää 7 vuotta ja kestää oppivelvollisuus 14 ikävuoteen. Oppikurssi on laskettu kahdeksi vuodeksi, kummassakin 8 kuukautta. Milloin kuukausia on vähemmän oletetaan sen vievän 3 vuotta, paitsi jos on pieni oppilasmäärä.

Viikkotuntien luku on noin 25, paitsi ensi vuonna, jolloin on joko päivätyötä supistettava tai päivä keskellä viikkoa pidettävä vapaana. Oppiaineet ovat: kristinoppi, äidinkieli, laskento, havaintoharjoituksia, piirustus, laulu ja voimistelu. Kursseista löytyy erityiset määräykset. Samoin on pikkukoulua varten laadittu mallisuunnitelma, joka myös sisältää metoodillisia viittauksia opettajille, mutta kun ne eivät sisällä mitään uutta, lienee niistä kertominen tarpeeton.

Pikkukouluopettajia varten löytyy useita seminaareja; useimmat ovat yksityisiä, ainoastaan muutamia valtio avustaa. Pikkukouluseminaareista löytyy kuninkaallinen asetus, joka muun muassa säätää: oppilaan, joka tahtoo siinä suorittaa päästötutkinnon, tulee olla 18 vuotta täyttänyt ja alle 30 vuotta, ellei pyrkijä omista hyvää todistusta vähintäin viiden vuoden koulupalveluksesta. Oppilaan on sitä paitsi pitänyt ottaa osaa opettamistöihin seminaarissa vähintäin 2 lukukautta. Opetusta näissä seminaareissa kestää vähintäin 8 kuukautta, mikä on jaettu kahteen lukukauteen. Oppiaineet ovat: Raamatun Historia, katekismus, kirkkohistoria, ruotsinkieli, laskento, historia, maantiede, luonnontiede, kasvatus- ja opetusoppi, kaunokirjoitus, piirustus, laulu, voimistelu ja käsityöt. Valtion kannattamissa seminaareissa nauttivat oppilaat maksutonta opetusta.

Pikkukouluseminaareilla on oma tarkastajansa, jonka hallitus määrää ja joka usein on joku kirkkoherra. Oppiajan viimeisellä viikolla suoritetaan kirjallinen koe määräpäivänä, tietopuolinen tutkinto erikseen. Silloin on saapuvilla valtion puolesta sensori, sekä piiritarkastaja ja maakuntahallituksen edustaja.

Pikkukouluseminaarien järjestäminen tarkoituksenmukaiseen suuntaan on Ruotsissa nykyään päiväjärjestyksessä. Tulokset ovat kuitenkin tähän asti supistuneet kokeilemiseen, jonka vuoksi niistä ei käy lausuminen mitään varmaa. Toisaalta koetetaan nyt puheena olevat seminaarit saada pois satunnaisesta luonnostaan saattamalla ne vakinaiselle kannalle, toisaalta koetetaan säilyttää yksityiskoulujen terveellistä vaikutusta.

Ruotsissa, samoin kuin Norjassakin, on yliopisto piireissä yhä ahkerammin ruvettu pohtimaan pikkukouluopetuksen yhteydessä olevia seikkoja. Alun tälle kiitettävälle toimenpiteelle on antanut sielutieteellisista tutkimuksistaan tunnettu professori Frans v. Schèele, joka Upsalan yliopiston yhteyteen on järjestänyt erityisen koe- ja harjoituskoulun. Tässä saavat kasvatusoppia tutkivat ylioppilaat koetella tieteellisten lukujensa kantavuutta käytännössä. Erittäin on huomattava että useat jumaluusopin ylioppilaat käyttävät hyväk-

seen tätä harjoituskoulua; tavallista onkin, että he erotutkintonsa lisäksi suorittavat kansakouluopettaja tutkinnon.

Tästä niinkuin muista Ruotsissa tekemistä havainnoista olisin tilaisuudessa laajemmin kertoa, mutta kun matkakertomukseni siten paisuisi liian laajaksi, olen tyytynyt tähän supistettuun esitykseen.

Turku, Osakeyhtiö Polytypos, 1905

Alkukoulut 3.

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 101 9315